

סדר עולם רבה

ר' יוסי בר ר' חלפתא

עיצוב זהבה גרליץ

על הספר סדר עולם באנציקלופדיה יהודית דעת

מעובד על פי:

סדר עולם, ורשה תרס"ה

אתר דעת

תשע"ח

תוכן עניינים

3.....		סדר עולם רבה.....
3.....		פרק א.....
4.....		פרק ב.....
5.....		פרק ג.....
6.....		פרק ד.....
7.....		פרק ה.....
8.....		פרק ו.....
9.....		פרק ז.....
10.....		פרק ח.....
11.....		פרק ט.....
11.....		פרק י.....
12.....		פרק יא.....
13.....		פרק יב.....
14.....		פרק יג.....
15.....		פרק יד.....
16.....		פרק טו.....
17.....		פרק טז.....
18.....		פרק יז.....
19.....		פרק יח.....
19.....		פרק יט.....
20.....		פרק כ.....
22.....		פרק כא.....
23.....		פרק כב.....
24.....		פרק כג.....
25.....		פרק כד.....
26.....		פרק כה.....
27.....		פרק כו.....
29.....		פרק כז.....
30.....		פרק כח.....
31.....		פרק כט.....
32.....		פרק ל.....

סדר עולם רבה

פרק א

מאדם עד המבול אלף ותרנ"ו שנים

זזה פרטון, אדם ק"ל, שת ק"ה, אנוש צ', קינן ע', מהללאל ס"ה, ירד קס"ב, חנוך ס"ה, מתושלח קפ"ז, למך קפ"ב ונח בן שש מאות שנה וגו' (בראשית ז ו). חנוך קבר את אדם, וחיה אחריו נ"ז שנה, מתושלח מיצה ימיו עד המבול, מן המבול עד הפלגה ש"מ שנה, נמצא נח חיה אחר הפלגה עשר שנים אבינו אברהם היה בפלגה בין מ"ח שנה, אמר רבי יוסי נביא גדול היה עבר שקרא שם בנו פלג ברוח הקודש, שנאמר: כי בימיו נפלגה הארץ וגו' (שם י כה), אם בתחילת ימיו, והלא יקטן אחיו היה קטן ממנו והוליד י"ג משפחות ונתפלגו, ואם באמצע ימיו והלא לא בא לסתום אלא לפרש, הא אינו אומר כי בימיו נפלגה הארץ אלא בסוף ימיו, אברהם אבינו היה בשעה שנדבר עמו בין הבתרים בן ע' שנה, שנאמר: ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה וגו' (שמות יב מא), לאחר שנדבר עמו ירד לחרן ועשה שם חמש שנים, שנאמר: ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן (בראשית יב ד), נמצא מן הפלגה ועד שיצא אברהם אבינו מחרן כ"ז שנים הן, הן שתים עשרה שנה עבדו את כדלעמר ושלוש עשרה שנה מרדו, ובארבע עשרה שנה בא כדלעמר (שם י"ד) אותה השנה שיצא בה אבינו אברהם מחרן היא הייתה שנת הרעב, וירד למצרים ועשה שם שלשה חדשים, ועלה ובא וישב באלוני ממרא אשר בחברון, והיא השנה שכבש בה את המלכים, ועשה שם עשר שנים עד שלא נשא את הגר, שנאמר: ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען וגו' (שם טז ג), וכתוב ואברם בן שמנים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל (שם טז טז), נמצא ישמעאל גדול מיצחק י"ד שנה, נמצא מן הפלגה ועד שנולד אבינו יצחק נ"ב שנה, ישיבתה של סדם נ"א שנה, מהן שלוח והשקט היה לה ולבנותיה כ"ו שנה. ומן המבול ועד שנולד יצחק שצ"ב שנה, וזה פרטון, אלה תולדת שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול (שם יא י), ארפכשד ל"ה, שלח ל', עבר ל"ד, פלג ל', רעו ל"ב, שרוג ל', נחור כ"ט, תרח ע', ואברהם בן מאת שנה בהיוולד לו את יצחק בנו (שם כא ה), אבינו יצחק היה כשנעקד על המזבח בן ל"ז שנה, ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים (שם כא לד), הימים הללו מרובים על חברון שהיו עשרים וחמש שנה, והללו עשרים ושש שנה, בו בפרק נולדה רבקה, נמצא אבינו יצחק נשא את רבקה בת (י"ד) [ג'] שנה, אבינו אברהם קבר את תרח אביו לפני מיתתה של שרה שתי שנים, יעקב שימש את אבינו אברהם ט"ו שנה, ואת שם חמשים שנה, נמצאת אומר אבינו יעקב שמש את שם נ' שנה, ושם שמש את מתושלח צ"ח שנה, ומתושלח שמש [את] אדם הראשון רמ"ג שנה, נמצאת אומר ארבעה מתוך כ"ב דורות, ושבעה בני אדם שקפלו את העולם כולו, ואלו הן, אדם הראשון ומתושלח ושם ויעקב ועמרם ואחיה השילוני ואליהו, ועדיין הוא קיים.

פרק ב

אבינו יעקב היה בשעה שנתברך בן ס"ג שנה, בו בפרק מת ישמעאל, שנאמר: וירא עשו כי ברך יצחק וגו', וישמע יעקב אל אביו וגו', וירא עשו כי רעות וגו', וילך עשו אל ישמעאל וגו' (בראשית כח), שאין תלמוד לומר אחות נביות, ומה תלמוד לומר אחות נביות, מלמד שקדשה ישמעאל ומת והשיאה לעשו נביות אחיה. עשה אבינו יעקב בארץ ישראל י"ד שנה מוטמן ומשמש את עבר, ועבר מת אחר ירידתו של יעקב אבינו לארם נהרים שתי שנים, יצא משם ובא לו לארם נהרים, נמצא עומד על הבאר בן ע"ז שנה, וכ' שנה עשה בבית לבן, ז' עד שלא נשא את האמהות, וז' משנשא את האמהות, ושש שנים אחר שנולדו י"א שבטים ודינה, נמצאו כל השבטים נולדו בז' שנים חוץ מבנימן, כל אחד ואחד לז' חדשים, יצא מארם נהרים ובא לסכות ועשה שם י"ח חדשים, שנאמר: ויעקב נסע סכתה וגו' (שם לג יז), יצא מסכות ובא לבית אל ועשה שם ששה חדשים מקריב למקום, יצא משם ונולד לו בנימן ומתה רחל, ובו בפרק מתה רבקה ודברה, נמצאת רחל מתה בת ל"ו שנה, ולא לא עברה על מ"ד שנה, נמצאו רחל ולא נשאו בנות כ"ב כ"ב, שהיו תאומות. בא לו אצל יצחק אביו ארצה כנען ושימשו כ"ב שנה, ויוסף שימשו ט' שנים, אלה תולדת יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה (שם לז ב), ובו בפרק מתה לאה, ירד יוסף למצרים ועשה בבית פוטיפר י"ב חדשים, שנאמר: ויהי מאז הפקיד אתו וגו' (שם לט ה), בבית מפני החמה ובשדה מפני הצינה, ועשה בבית האסורים י"ב שנה, ענו בכבל רגלו וגו', עד עת בא דברו וגו' (תהלים קה).

בשנת שלשים שנה יצא מבית האסורים, שנאמר: ויוסף בן שלשים שנה בעמדו וגו' (בראשית מא מו), בו בפרק מת יצחק, ושבע שני השבע ושתיים שני רעב, נמצא יוסף כשירדו אבותינו למצרים בן ל"ט שנה, ולוי בן מ"ד שנה, נמצא שפירש יוסף מיעקב אביו שלא שימשו כ"ב שנה, בתוך אלו השנים נשא יהודה את בת שוע, שנאמר: ויהי בעת ההיא וירד יהודה וגו', וירא שם יהודה וגו' (שם לח), שנה אחת לעיבורו של ער, הגדיל ער ז' שנים ונשא אשה, הרי שמנה, שנה אחת לער, שנה אחת לאונן שייבם, שנה אחת לשבי אלמנה בית אביך (שם לח יא), שנה אחת לוירבו הימים ותמת בת שוע (שם לח יב), שנה אחת לעיבורו של פרץ, הגדיל פרץ ז' שנים ונשא אשה, הרי י"ח, שנה אחת לחצרון, שנה אחת לחמול, וחצרון וחמול ירדו עמו למצרים, כיוצא בו אתה אומר והרן הוליד את לוט (שם יא כז), כמה גדול אברהם משרה עשר שנים, שנאמר: ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד (שם יז יז), כמה אברהם גדול מנחור שנה, כמה נחור גדול מהרן שנה, הגדיל הרן ו' שנים ונשא אשה, הרי ח', שנה אחת ללוט, שנה אחת ליסכה שהיא שרה, ולמה נקרא שמה יסכה, שהכל סוכין בה, שנאמר: ויהללו אתה אל פרעה (שם יב טו).

דבר אחר:

יסכה שהייתה סוכה בנבואה, שנאמר: כל אשר תאמר אליך שרה וגו' (שם כא יב). אבינו אברהם היה בשעה שמל בן צ"ט שנה, שנאמר: ואברהם בן תשעים ותשע שנה בהמלו וגו' (שם יז כד), ומת בן קע"ה שנים, ושרה מתה בת קכ"ז שנה, שנאמר: ויהיו חיי שרה וגו' (שם כג א), יצחק מת בן ק"פ שנה, ויעקב מת בן קמ"ז שנה, [שנאמר: ויהי] ימי יעקב שני חייו וגו' (שם מז כח).

פרק ג

נאמר לאברהם אבינו בין הבתרים ידע תדע כי גר יהיה זרעך וגו' (בראשית טו יג), ואי זה זרע, זה יצחק, שנאמר: כי ביצחק יקרא לך זרע (שם כא יב), וביצחק הוא אומר ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם (שם כה כו), ואבינו יעקב אמר לפרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה וגו' (שם מז ט), הרי ק"צ, נשתירו שם ר"י שנים, סימן שנותיו של איוב שבאותו פרק נולד, שנאמר: ויחי איוב אחרי זאת מאה וארבעים שנה (איוב מב טז), ואומר ויסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה (שם מב י), נמצאת אומר כשירדו ישראל למצרים נולד איוב וכשעלו מת, או יכול כל ד' מאות שנה היו ישראל במצרים, והלא קהת מיורדי מצרים היה, וכתוב ושני חיי קהת שלש ושלשים ומאת שנה וגו', ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה (שמות ו), ופ' שנים של משה הרי ש"נ שנה, אלא מה תלמוד לומר ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה (בראשית טו יג), ללמדך שכל זמן שזרעך בארץ לא להם ארבע מאות שנה, ועבדום, אלו ימי השעבוד, וענו אתם, אלו ימי העינוי, וכולם ארבע מאות שנה. וימת יוסף וכל אחיו (שמות א ו), יוסף מת בן ק"י שנה, אין לך בכל השבטים שקצר ימים פחות מיוסף, ואין לך בכל השבטים שהאריך ימים יותר מלוי, וכל זמן שהיה לוי קיים לא נשתעבדו ישראל, למצרים, שנאמר: וימת יוסף וכל אחיו וגו', ויקם מלך חדש וגו' (שם א' ח'), ומשמת לוי התחילו המצרים לשעבדם, מכאן אמרו אחד מן האחים שמת ידאגו כל האחים, אחד מן החבורה שמת מירור תדאג כל החבורה, ובני ישראל פרו וישרצו וגו', ויקם מלך חדש וגו' (שם א' ח'), נמצא משמת לוי ועד שיצאו ישראל ממצרים קי"ו שנה, ואין השעבוד יותר על כן, ולא פחות מפ"ז שנים כשנותיה של מרים, ולמה נקרא שמה מרים על שם. מכות מצרים י"ב חדשים, שנאמר: ויפץ העם וגו' (שם ה יב), אימתי דרכו של תבן באייר, והם יצאו בניסן, לקו המצריים עשר מכות כל י"ב חדש. מכת איוב י"ב חדשים, שנאמר: כן הנחלתי לי ירחי שוא ולילות עמל מנו לי (איוב ז ג), מה לילות למנוי שלהן אף ירחים למנוי שלהן. משפט גוג לעתיד לבא י"ב חדש, שנאמר: וקץ עליו העיט וכל (חית השדה) [בהמת הארץ] עליו תחרף (ישעיה יח ו). משפט רשעים בגיהנום י"ב חדש, שנאמר: והיה מדי חדש בחדשו וגו' (שם סו כג), רבי יוחנן בן נורי אומר מן הפסח ועד העצרת, שנאמר: ומדי שבת בשבתו (שם ס"ו כ"ג), לאחר י"ב חדש פושעי ישראל שעברו על התורה ועל המצות נפשן כלה וגופן כלה והן נעשין אפר וגיהנום פולטתן והרוח מפזרתן

תחת כפות רגלי הצדיקים, שנאמר: ועסותם רשעים וגו' (מלאכי ג כא), אבל מי שפירשו מדרכי צבור כגון הצדוקין והמסורות והחניפין והאפיקורוסין ושנתנו חתיתם בארץ החיים ושכפרו בתחיית המתים והאומרים אין תורה מן השמים והמלעיגין על דברי חכמים גיהנום ננעלת בפניהם ונידונין בתוכה לעולמי עולמים, שנאמר: ויצאו וראו וגו' (ישעיהו סו כד), ולא עוד אלא ששאלו כלה והן אינן כלין, שנאמר: וצורתם לבלות לשאל, מי גרם להם מפני שפשטו ידיהם בזבול, שנאמר: מזבולו, ואין זבול אלא בית המקדש, שנאמר: בנה בניתי בית זבל לך (מלכים א ח יג).

פרק ד

המבול היה כל י"ב חדש, שנאמר: בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' (בראשית ז יא), ודורו אינן חיינן לעולם הבא ואינן נדונין, שנאמר: לא ידון רוחי באדם לעולם (שם ו ג), רבי יהושע אומר בחדש השני בשבעה עשר [יום] לחדש (שם ז יא) זה אייר, שהוא שני לניסן שבו נברא העולם, ובו כימה שוקעת, ולפי ששינו את מעשיהן לפני המקום, שינה עליהן סדרי בראשית, רבי אליעזר אומר בחדש השני בשבעה עשר [יום] לחדש זה מרחשון, שהוא שני לתשרי שבו נברא העולם, ובו כימה עולה, והיא הייתה זמנה של רביעה, חכמים כדברי רבי אליעזר למבול וכדברי רבי יהושע לתקופות. ויהי הגשם וגו' (שם ז יב), עד מתי ארבעים יום וארבעים לילה, עד כ"ז בכסלו, ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום (שם ז כד), עד מתי חמשים ומאת יום, עד אחד בסיון, והמים היו עומדין ודמומים והרשעים נדונים בהן כל אחד ואחד לפי מעשיו, ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום וגו', והמים היו הלך וחסור וגו' (שם ח ה), המים היו גבוהים מן הארץ חמש עשרה אמה, וכלו לששים יום, אמה לד' ימים, טפח ומחצה בכל יום. ותנח התבה בחדש השביעי בשבעה עשר יום (שם ח ד), זה סיון, וכשאתה מתחיל למנות משפסקו הגשמים מלירד, נמצאת נחה לששה עשר יום, הא כמה הייתה גבוהה מן הארץ, ד' אמות, וכמה הייתה משוקעת בתוך המים, י"א אמה. ויהי מקץ ארבעים יום (שם ח ו), לקץ שהתחילו המים לחסור, בעשרה בתמוז, ויפתח נח את חלון התבה וגו', וישלח את הערב וגו' (שם ח ז), שהה שבעת ימים וישלח את היונה וגו', ולא מצאה וגו' (שם ח ט'), שהה עוד שבעת ימים ויסף שלח [את] היונה וגו', ותבא אליו היונה וגו' (שם ח י"א), שהה עוד שבעת ימים וישלח את היונה ולא יספה שוב אליו עוד (שם ח יב), הלכה וישבה לה על ראשי ההרים, בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים (שם ח ה), זה אב, כשאתה מתחיל למנות משהתחילו הגשמים לירד, מאחד באב ועד אחד בתשרי נבלעו המים. ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון וגו' (שם ח יג), מקצת החדש ככולו, למדנו שכיון שנכנס יום אחד בחדש, מונין אותו חדש שלם, וחדש אחד נכנס בשנה, מונין אותה שנה שלמה, שמקצת החדש ככולו ומקצת השנה ככולה. חרבו המים מעל הארץ (שם שם), המים היורדין מלמעלה נגבה אותן הרוח, והעולים מלמטה נבלעו במקומן, ועדיין הארץ לחה ועשויה כמקפה, המתינו ולא זרעו

עד שירדו להם גשמים, שמימי המבול סימן קללה היו ואין בכלל קללה ברכה. ובחדש השני בשבעה ועשרים יום לחדש (שם ח יד), זה מרחשון, יבשה הארץ (שם שם) ונעשית גריד, הרי י"ב חדש שלמים, וי"א יום היתרין מה טיבן, מלמד שימות החמה יתרין על ימות הלבנה י"א יום, אמר רבי אלעזר והלא מתחילת ברייתו של עולם ימות החמה יתרין על ימות הלבנה י"א יום, שנבראו מלאין חמשה עשר, צא מהן ארבעה לפנים מיכן, הרי אחד עשר, אמרו לו וכיין שעברו עבור ראשון, הגיעה לבנה לחמה, אמר להן חוזרת היא ומשיבה. רבן שמעון בן גמליאל אומר הרוצה לידע סימן ימי החמה שהן יתרין על ימות הלבנה אחד עשר יום, ישרוט שריטה בתקופת תמוז, ולשנה הבאה אין מגעת לשם עד אחד עשר יום, וכן אתה יודע שימות החמה יתרין על ימות הלבנה אחד עשר יום.

פרק ה

כל שבעת הימים היה הקדוש ברוך הוא מדבר עם משה בסנה, שנאמר: ויאמר משה אל ה' בי אדני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל עבדך (שמות ד י), שלשם ג' ימים, וג' גם גם גם, ויום שהיה מדבר, הרי ז' ימים ופרק הפסח היה, ומכוונין אותו לט"ו בניסן, ובאותו הזמן לשנה הבאה יצאו בני ישראל ממצרים, וכן בחמשה עשר בניסן נדבר עם אברהם אבינו בין הבתרים, בט"ו בניסן באו המלאכים אצל אבינו אברהם לבשרו, ובאותו הפרק לשנה הבאה נולד אבינו יצחק, שנאמר: למועד אשוב (בראשית יח יד), ובט"ו בניסן יצאו ישראל ממצרים, שנאמר: ויהי מקץ שלשים שנה וגו' (שמות יב מא), קץ אחד לכולן, בי"ד יום בו שחטו ישראל את פסחיהן במצרים, ויום חמישי היה, ובו בלילה לקו הבכורות, ממחרת הפסח, ערב שבת היה, נסעו מרעמסס, שנאמר: ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה (שם יב לז), וכתוב ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש (במדבר לג ג), וכתוב ומצרים מקברים וגו' (שם לג ד), ומרעמסס נסעו לסכות, ומסכות לאתם, [ומאתם] לפני פי החירות, הרי ג' ימים, ברביעי ויגד למלך מצרים כי ברח העם (שמות יד ה), בחמישי ובששי ירדפו מצרים וגו' (שם יד ט), אור שביעי ירדו לים, שנאמר: ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה (שם יד כ), לשחרית עלו ישראל מן הים ונשקעו מצריים, ובאותה שעה אמרו ישראל שירה, שנאמר: אז ישיר וגו' (שם טו א), ויום חמישי בשבת היה, והוא היה יום טוב אחרון של פסח, מים סוף נסעו למרה, שנאמר: ויבאו מרתה וגו' (שם טו כג), ואומר שם שם לו חק ומשפט (שם טו כה), שם נתנו לישראל עשר מצות, שבע מהן שנצטוו עליהן בני נח, דכתיב ויצו ה' אלוהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל (בראשית ב טז).

ויצו אלו הדינין, וכן הוא אומר כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' (שם יח יט), וכתוב לעשות צדקה ומשפט (שם י"ח י"ט),

ה' זו ברכת השם, שנאמר: ונקב שם ה' (ויקרא כד טז),

אלוהים זו עבודה זרה, שנאמר: לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני (שמות כ ב),

על האדם זו שפיכות דמים, שנאמר: שפך דם האדם באדם דמו ישפך (בראשית ט ו),
לאמר זה גילוי עריות, שנאמר: לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והייתה לאיש
אחר הישוב אליה עוד הלוא חנוף תחנוף הארץ ההיא ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאם ה'
(ירמיה ג א),

מכל עץ הגן זה הגזל, שנאמר: או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו וחמשתיו
יסף עליו (ויקרא ה כד), ותאני רבי חייא הנשמר בגנה אסור משום גזל ושאינו נשמר בגנה
מותר משום גזל.

אכל תאכל זה אבר מן החי, שנאמר: אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו (בראשית ט ד), הוסיפו
עליהן ישראל באותה שעה שבת ודינים וכיבוד אב ואם, ממרה נסעו לאילם, שנאמר: ויסעו
ממרה ויבאו אילמה וגו' (במדבר לג ט), הא למדנו שלא היו ישראל חונין אלא על המים,
ומאילם נסעו לאלוש, שנאמר: ויסעו מאילם ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין (שמות טז
א) (והוא אלוש) בחמשה עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ מצרים (שם ט"ז, א), ואחד
בשבת היה, הא למדנו שראש חדש אייר באחד בשבת היה, ועוד למדנו שהיו ישראל אוכלין
מעוגה שהוציאו בידם ממצרים כל שלשים יום, ובו ביום כלתה, ולערב אכלו את השליו
ולמשכים לקטו את המן, ובאלוש נתנה להם השבת, ושם עשו שבת ראשונה, שנאמר: וישבתו
העם ביום השביעי (שם טז ל), באחד בשבת בכ"ג באייר נסעו מאלוש ובאו להם לרפידים,
ושם נתנה להם הבאר ונלחמו עם עמלק ושם עשו שבת שניה, נסעו מרפידים ובאו להן
למדבר סיני ומצאו עליו ענני כבוד. כל חמשת הימים היה משה עולה לראש ההר ויורד ומגיד
לעם את דברי המקום, ומשיב דבריהם לפני המקום, בשלישי בששה לחדש נתנו להם עשרת
הדברות, ויום השבת היה.

פרק ו

ביום השביעי אחר עשרת הדברות עלה משה להר, שנאמר: וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסהו
הענן ששת ימים (שמות כד טז), לטהרו למשה, ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן וגו',
ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה (שם כ"ד י"ח),
בי"ז בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם אתם חטאתם וגו' (שם
לב ל), עלה בשמונה עשר בתמוז, וביקש רחמים על ישראל, דכתיב ואתנפל לפני ה' את
ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר ה' וגו' (דברים ט כה), באותה
שעה נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר למשה לפסול לוחות שניות ולעלות, שנאמר:
בעת ההוא אמר ה' אלי פסל לך שני לוחות אבנים כראשנים ועלה אלי ההרה ועשית לך ארון
עץ (שם י א), ירד בעשרים ושמונה באב ופסל שני לוחות, שנאמר: ויפסל שני לוחות אבנים
כראשנים וישכם משה בבקר וגו' (שמות לד ד), ועלה בעשרים ותשעה באב ונשנית לו תורה
פעם שניה, שנאמר: ואנכי עמדתי בהר כימים הראשנים ארבעים יום וארבעים לילה וגו' לא

אבה ה' השחיתך (דברים י י), כימים הראשנים, מה הראשונים מרוצין, אף שניים מרוצין, אמור מעתה אמצעיים בכעס, ירד בי' בתשרי והוא היה יום הכיפורים, ובישרם שנתרצה לפני המקום, שנאמר: וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו (שמות לד ט), לפיכך נתקיים יום חוק וזיכרון לדורות, שנאמר: והייתה זאת לכם לחקת עולם (ויקרא טז לד), ויהי ברדת משה וגו', וישבו אליו וגו', ואחרי כן נגשו כל בני ישראל ויצום וגו' (שמות לד), מה צום, צום לעשות את המשכן, התחילו לעסוק במלאכת המשכן, ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וגו' (שם לה כא), וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אתם משה (שם לו מג), מה ברכה ברכם, אמר להם, יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, והם אמרו ויהי נעם אדני אלוהינו עלינו וגו' (תהלים צ יז), רבי מאיר אומר לא כן אמר להם, אלא ה' אלוהי אבותיכם יסוף עליכם וגו' (דברים א יא), אמר להם אשריכם ישראל שזכיתם לעבודת המשכן, וכשם שזכיתם לכך, כך תזכו שינתן לכם בית הבחירה ושתשרה שכינה בתוכם, שנאמר: ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה ח).

פרק ז

וידבר ה' אל משה לאמר, ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד, ושמת שם וגו', והבאת את השלחן וגו' (שמות מ), התחילו ז' ימי המלואים בכ"ג באדר, ובאחד בניסן שלמו. כל ז' ימי המלואים היה משה מעמיד את המשכן בכל בקר ובקר ומקריב עליו קרבנות ומפרקו, ובשמיני העמידו ולא פרקו, רבי יוסי ברבי יהודה אומר אף בשמיני העמידו ופירקו. ואכל אהרן ובניו את בשר האיל ואת הלחם אשר בסל, ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים וגו', ויעש אהרן ובניו וגו' (ויקרא ח), ויהי ביום השמיני וגו' (שם ט א), אחר ז' ימי המלואים, ואחד בשבת היה, וראש חדש ניסן היה, ובו ביום עמדו אהרן ובניו ורחצו את ידיהם ואת רגליהם מן הכיור, ועבדו את כל העבודות, והסדירו על הסדר, ובו ביום התחילו הנשיאים להקריב, שנאמר: ויהי המקריב ביום הראשון (במדבר ז יב).

ראשון למעשה בראשית,

ראשון לנשיאים,

ראשון לשכון שכינה בישראל, שנאמר: ושכנתי בתוך בני ישראל (שמות כט מה),

ראשון לאיסור במה,

ראשון לכהונה,

ראשון לברכה,

ראשון לעבודה,

ראשון לחדשים,

ראשון לשחיטת צפון,

ראשון לאכילת קדשים,

ראשון לירידת האש, שנאמר: ותצא אש וגו' (ויקרא ט כד), בו ביום הקריבו ישראל תמידין נדרים ונדבות חטאות ואשמות בכורות ומעשרות, ועל אותו יום הוא אומר, עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו (שיר השירים ד טז), עורי צפון, זו עולה הנשחטת בצפון, ובואי תימן, אלו שלמים הנשחטין בדרום, הפיחי גני, זה אהל מועד, יזלו בשמיו, זה קטורת הסמים, יבא דודי לגנו (שם ד', ט"ז), זו השכינה, ויאכל פרי מגדיו (שם ד', ט"ז), אלו הקרבנות, באתי לגני אחתי כלה (שם ה א), זה יום שמיני, אריתי מורי עם בשמי (שם ה' א'), זו קטורת ולבונה והמנחות, אכלתי יערי עם דבשי (שם ה' א'), אלו איברי העולה ואימורי קדשי קדשים, שתיתי ייני עם חלבי (שם ה' א') אלו הנסכים ואימורי קדשים קלים, אכלו רעים (שם ה' א'), זה משה ואהרן, שתו ושכרו דודים (שם ה' א'), זו כנסת ישראל. בו ביום נמצאת אלישבע בת עמינדב יתרה על ישראל ארבע שמחות ואבל אחד, יבמה מלך, ובעלה כהן גדול, אחיה נשיא, ובניה סגני כהונה, ואבלה בשני בניה נדב ואביהוא, ויש אומרים אף בן בנה משוח מלחמה זה פינחס. בשני בניסן שרף אלעזר הכהן פרת חטאת, והזו כל ישראל ושנו, בארבעה עשר בו שחטו ישראל את פסחיהם, ויום השבת היה.

פרק ח

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית וגו', שאו את ראש וגו', מבן עשרים שנה וגו', ואתכם יהיו וגו' (במדבר א), ואחר כך פקד כל בכר זכר לבני ישראל וגו' (שם ג מ), ואחרי כן נשא את ראש בני קהת וגו' (שם ד ב), ואחרי כן נשא את ראש בני גרשון גם הם וגו' (שם ד כב), ואחרי כן (נשא את ראש) בני מררי וגו' (שם ד כט), ואחרי כן על פי ה' פקד אותם ביד משה (שם ד מט). בי"ד באייר שחטו טמאי נפש פסח שני, שנאמר: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו', ויאמרו האנשים ההמה אליו וגו', וידבר ה' אל משה לאמר וגו', איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' (שם ט). ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן (שם י יא), נמצאו עושין במדבר סיני י"ב חדש חסר עשרה ימים, ואומר ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם וגו' (שם לג ב), נסעו ממדבר סיני, ובאו להם לקברות התאווה, ועשו שם שלשים יום, שנאמר: לא יום אחד תאכלון וגו', עד חדש ימים וגו' (שם יא), נסעו מקברות התאווה ובאו לחצרות, ועשו שם שבעה ימים, שנאמר: ותסגר מרים וגו' שבעת ימים (שם יב טו), נסעו מחצרות ובאו להן למדבר פארן בכ"ח בסיון, ובכ"ט בסיון שלח משה מרגלים, שנאמר: והימים ימי בכורי ענבים (שם יג כ), וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום (שם יג כה), ותשעה באב היה, שתמצא אומר בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, אחר מרגלים הייתה מחלוקתו של קרח ובליעתו, שנאמר: אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש וגו' (שם טז יד), ויחר אף ה' בישראל (שם לב יג), ואומר והימים אשר הלכנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את נחל זרד שלשים ושמונה שנה וגו' (דברים ב יד),

י"ט שנה היו חוזרין ומטורפין, וי"ט שנה ישבו בקדש ברנע, שנאמר: ותשבו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם (שם א מו), נמצאו כל המסעות מ"ב מסעות.

פרק ט

ויבאו [בני ישראל] כל העדה מדבר צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם, ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן (במדבר כ), שנסתלקה הבאה, שנת הארבעים הייתה, וראש חדש ניסן היה, בו בפרק וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום וגו' (שם כ יד), עשו שם ישראל ג' חדשים, ויעל אהרן הכהן וגו', ואהרן בן שלש ועשרים ומאת שנה במתו בהר ההר (שם לג), כיון שמת אהרן, נסתלקו ענני כבוד, ובאו הכנעניים להלחם עם ישראל, וישמע הכנעני מלך ערד וגו' (שם לג מ), ומה שמועה שמע, שמע שמת אהרן, והלך התייר הגדול שבהן, ונסתלק עמוד הענן, שהיה נלחם להם, ובא ונלחם עימהם, וחזרו לאחוריהם ז' מסעות וחנו במוסרה, שנאמר: ובני ישראל נסעו מבארתי בני יעקן מוסרה שם מת אהרן (דברים י ו), וכי במוסרה מת אהרן, והלא בהר ההר מת, אלא ממקום שמת אהרן, חזרו לאחוריהן ז' מסעות, עד שחנו במוסרה, משם נסעו הגדגדה וגו' (שם י ז), ומשם בארה וגו' (במדבר כא טז), היא הבאר שחזרה להם, ויסעו בני ישראל ויחנו באבת, ויסעו מאבת ויחנו בעיי העברים וגו', משם נסעו ויחנו בנחל זרד, משם נסעו ויחנו מעבר ארנון וגו' (שם כ"א י"ג), שם נלחמו עם סיחון ויכהו ישראל לפי חרב וגו', ויפנו ויעלו דרך הבשן וגו', ויאמר ה' אל משה אל תירא אתו וגו', ויכו אתו ואת בניו וגו', (שם) ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב וגו' (שם כב א), ויהי אחרי המגפה וגו' (שם כו א), לאלה תחלק הארץ וגו' (שם כו נג), ועומדים בערבות מואב, החזירו הבנים לאבות, וחזרו האבות והורישו לבנים. שרח בת אשר הייתה מבאי מצרים ומיוצאיה, מבאי מצרים, דכתיב ושרח אחתם (בראשית מו יז), ומבאי הארץ, שנאמר: ושם בת אשר שרח (במדבר כו מו), ויוכבד הייתה מבאי מצרים ויוצאיה, מבאי מצרים, שנאמר: ושם אשת עמרם יוכבד בת לוי וגו' (שם כו נט), יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בחיי יעקב אבינו, ומתו לאחר מיתת משה רבנו, ונבח היה מן הנולדים במצרים, ומת לאחר מיתת משה רבנו, ונקבר הירדן, ולא נותר מהם איש וגו' (שם כו סה).

פרק י

ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל בני ישראל וגו', אחרי הכתו את סיחון מלך (חשבון) [האמרי] וגו', בעבר הירדן בארץ מואב וגו' (דברים א), מאחד

בשבת ועד ששה באדר, שלשים וששה יום, פירש משה רבנו את כל התורה כולה, בששה בו ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימיך למות (שם לא יד), בשבעה באדר וילך משה וידבר וגו', ויאמר אלהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום (שם ל"א ב'), שאין תלמוד לומר היום, ומה תלמוד לומר היום, מלמד שבשבעה באדר נולד משה ובשבעה באדר מת, שנאמר: וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה', ויקבר אתו בגי בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש את קברתו וגו', ומשה בן מאה ועשרים שנה במתו לא כהתה עינו ולא נס לחה (שם לד), ויהי אחרי מות משה עבד ה' וגו', משה עבדי מת ועתה קום עבר וגו', ויצו יהושע את שטרי העם לאמר, עברו בקרב המחנה וצוו את העם לאמר הכינו לכם צדה כי בעוד שלשת ימים אתם עברים את הירדן הזה לבוא לרשת את הארץ אשר ה' אלוהיכם נתן לכם לרשתה (יהושע א), והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון ויחנו בגלגל בקצה מזרח יריחו (שם ד יט), צא מהן שלשים ושלושה יום למפרע, ואתה למד שבשבעה באדר מת משה רבנו. שלושה פרנסים טובים עמדו להן לישראל, ואלו הן **משה ואהרן ומרים**, ושלוש מתנות טובות ניתנו על ידיהם, ואלו הן **באר ועמוד ענן והמן**,

מן בזכות משה,

עמוד ענן בזכות אהרן,

באר בזכות מרים,

מתה מרים, נסתלקה הבאר, וחזרה להן לישראל בזכות משה ואהרן, מת אהרן, נסתלק עמוד הענן, וחזר להן בזכות משה, [מת משה] נסתלקו שלשתן, ולא חזרו, שנאמר: ואכחד את שלשת הרעים בירח אחד (זכריה יא ח), וכי בירח אחד מתו, והלא בשנה אחת מתו, מתה מרים בעשרה בניסן, ואהרן באחד באב, ומשה רבנו בשבעה באדר, אלא יום שמת משה, נסתלקו שלשתן ולא חזרו. מן המן שלקטו בשבעה באדר היו אוכלין עד ששה עשר בניסן, שנאמר: וישבות המן ממחרת (השבת) באכלם מעבור הארץ ולא היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא (יהושע ה יב), מה תלמוד לומר ובני ישראל אכלו את המן וגו' עד באם אל ארץ נושבת (שמות טז לה), יום שמת משה אותו היום פסק המן מליד, עד באם אל קצה ארץ כנען (שם ט"ז ל"ה), אותו היום כלה המן שבידם, הרי ארבעים שנה חסר שלשים יום, ושלשים יום שהיו אוכלין עוגה שהוציאו בידם ממצרים, שהיה יפה להן כמן. סליק פרקא ובבא קמא.

פרק יא

העם עלו מן הירדן בעשור לחדש (הזה) [הראשון] (יהושע ד יט), ונטלו להם מחוץ י"ב אבנים והניחום תחת מצב רגלי הכהנים, ונטלו להם עוד מן הירדן י"ב אבנים והניחום בגלגל בקצה מזרח יריחו, כיון שעלו מן הירדן, באו להן אל הר גרזים ואל הר עיבל, שבשמרון שבצד שכם, שבאצל אלוני מורה, שנאמר: הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא השמש וגו' (דברים יא

(ל), אמרו ישראל ברכות וקללות, והסדירות על הסדר, כמו שצוה אותם לאמר שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים הכין שתים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם וגו', ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל (יהושע ד), ושדום בשיד, וכתבו עליהם התורה בשבעים לשונות, שנאמר: וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת וגו', באר היטב (דברים כז), וזבחו שלמים ואכלו שם, שנאמר: וזבחת שלמים ואכלת שם וגו' (שם כז ז), באותה שעה נתחייבו ישראל, **בחלה ובערלה ובחדש**, בעת ההיא אמר ה' אל יהושע (יהושע ה ב), באחד עשר בניסן, ויעש לו יהושע חרבות צרים וימל את בני ישראל אל גבעת הערלות (שם ה ג). בארבעה עשר בניסן שחטו ישראל את פסחיהן, שנאמר: ויחנו בני ישראל בגלגל ויעשו את הפסח וגו' (שם ה י), בששה עשר בניסן הקריבו בני ישראל את העומר, שנאמר: ויאכלו מעבור הארץ וגו' (שם ה יא), אחר הפסח בעשרים ושנים בניסן וסבתם את העיר וגו', ויהי ביום השביעי וגו' (שם ו), רבי יוסי אומר יום השבת הייתה מלחמתה של יריחו, ושל עי ושל גבעון היו בתוך ג' חדשים, בשלשה בתמוז ויאמר לעיני (כל) ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון, וידם השמש וגו' (שם י), רבי יוסי אומר יום התקופה היה, למדנו שר"ח ניסן של אותה שנה הוא היה יום התקופה. כלב אמר ליהושע בן ארבעים שנה אנכי בשלח (אותי) משה וגו', ועתה הנה אנכי היום בן חמש ושמונים שנה (שם יד), הא למדנו ששבע שנים היו מכבשין, ומנין ששבע שנים היו מחלקין, עד שלא התחילו למנות למעשרות ולשמיטין וליובלות, ששמונה מאות וחמשים שנה עשו ישראל על הארץ משנכנסו לה עד שיצאו ממנה, שהן שבעה עשר יובלות שלמין, וכן הוא אומר בעשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה וגו' (יחזקאל מ א), אימתי נאמר לו בתחילת היובל, ואם שבעה עשר יובלות שלמין הן, היאך הן יתרים י"ד שנה, אמור מעתה ארבעה עשר שנה שעשו ישראל בגלגל, הן שבע שכבשו, ושבע שחילקו, ואחר כך ויקהלו כל עדת בני ישראל שלה וגו' (יהושע יח א). באותה שעה התחילו למנות למעשרות ולשמיטין וליובלות, אז יקרא יהושע לראובני ולגדי וגו', ויאמר אליהם וגו', וגם כי שלחם יהושע אל אהליהם ויברכם (שם כב), בחזרתן בנו מזבח גדול למראה. יהושע עשה עימהם שמטה ראשונה, שניה לא הספיק לגומרה עד שמת. בית הבחירה שבשילה היה בנוי בנין של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן, ועשו בו ישראל שלש מאות וששים ותשע שנה, וחרב.

פרק יב

יהושע פרנס את ישראל עשרים ושמונה שנה, ויהי אחרי הדברים האלה וימת יהושע בן נון וגו', ויקברו, אותו וגו' (יהושע כד), בו בפרק מת אלעזר, שנאמר: ואלעזר בן אהרן מת וגו' (שם כד לג), ויעבד ישראל את ה' וגו' אשר האריכו ימים (שם כד לא), ימים האריכו ולא שנים, ואחריו עתניאל בן קנז ארבעים שנה, צא מהן שני שעבוד של כושן רשעתיים שמונה שנים, בימי כושן רשעתיים, היה פסלו של מיכה, שנאמר: ויקימו להם בני דן את הפסל וגו' (שופטים

יח ל), ובימיו הייתה פילגש בגבעה, ויקם וילך ויבא עד נכח וגו', ויאמר אליו אדניו וגו' (שם יט), ואחריו אהוד בן גרא שמונים שנה, יצא מהם שני שעבוד עגלון מלך מואב שמונה עשרה שנה, בימיו היה שמגר בן ענת, בסוף ימיו, אותו הפרק בימי עגלון היה ויהי בימי שפוט השופטים וגו', ושם האיש אלימלך וגו', וימת אלימלך וגו' (רות א), ואומר אל בנתי וגו' (שם א יג), ואומר בכל אשר יצאו יד ה' הייתה במ (שופטים ב טו). נחשון בן עמינדב מת בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים. שלמון היה מבאי הארץ, ומת אחר יהושע, וגם כל הדור ההוא, ואלימלך אחיו של שלמון היה, אחריו דבורה וברק בן אבינעם ארבעים שנה, צא מהן שני שעבוד ליבין וסיסרא ב' שנים, ויעשו בני ישראל הרע בעיני ה' (וימכרם) [ויתנם] ה' ביד מדין שבע שנים (שם ו א), וארבעים שנה של גדעון ושבע שני מדין לא עלו מתוכן, וישר אבימלך על ישראל וגו' (שם ט כב), ויקם אחרי אבימלך וגו', וישפט את ישראל עשרים ושלוש שנה (שם י), אחריו יאיר הגלעדי שתים ועשרים שנה, צא מהן שנה אחת שעלתה לזה ולזה, ויוסיפו בני ישראל וגו', ויחר אף ה' בישראל וימכרם ביד פלשתים וביד בני עמון, וירעצו וירצצו את [בני] ישראל וגו' שמונה עשרה שנה (שם י'), עד השנה השנית ליפתח, ובשנה השנית ליפתח אמר למלך בני עמון, בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה ובערעור ובבנותיה ובכל הערים וגו' שלש מאות שנה ומדוע לא הצלתם בעת ההיא (שם יא כו), עשה יפתח ו' שנים, אבצן מבית לחם ז' שנים, צא מהן שנה אחת שעלתה לזה ולזה, (ויעשו) [ויוסיפו] בני ישראל [לעשות] הרע בעיני ה' (וימכרם) [ויתנם] ה' ביד פלשתים ארבעים שנה (שם יג א), עשרים שנה בימי יפתח, ועשרים בימי שמשון.

פרק יג

עלי פרנס את ישראל ארבעים שנה, ויום שמת בו עלי, ויטש משכן שלו וגו', וימאס באהל יוסף וגו' (תהלים עח), ויתן לשבי עזו (שם עח סא), ויהי ארון ה' בשדה פלשתים שבעה חדשים, ויקראו פלשתים וגו' (שמואל א ו), ויבאו אנשי קרית יערים וגו', ויהי מיום שבת הארון וגו' (שם ז), צא מהן ז' שנים שמלך דוד בחברון על יהודה, נשתיירו שם י"ג שנה, צא מהן אחד עשר לשמואל בעצמו וב' לשמואל ושאל, ויהי מיום שבת הארון וגו' (שם ז ב), בתחילת אלו העשרים שנה הביאו את אהל מועד לנב, ואף על פי שהיה ארון ה' בקרית יערים, בנב היו מקריבין כל י"ג שנה ז' שנים בגבעון, בסוף עשרים העלה דוד את ארון ה' מקרית יערים אל בית עבד אדום הגתי, וישב ארון ה' בית עבד אדם הגתי שלשה חדשים וגו' (שמואל ב ו יא), הא למדנו שלא נתברך עבד אדום אלא בעבור ארון האלוהים. בן שנה שאל במלכו וגו' (שמואל א יג א), שמואל אמר לשאל בשעה שמשחו וירדת לפני הגלגל וגו' (שם י ח), ירד שנה ראשונה והכה נחש העמוני, ומשחוהו ישראל, שניה ירד, ולא שמר הבטחתו, ויאמר שמואל אל שאל נסכלת (כי) לא (שמעת) [שמרת] וגו' (שם יג), ואותו הפרק נמשח דוד, שנאמר: ויאמר ה' אל שמואל עד מתי וגו' (שם טז א), ואחר כך ויקח שמואל את קרן השמן

וגו' (שם טז יג), והוא היה בן כ"ט שנים, ויהי שאול עוין את דוד (שם יח ט), ואומר ורוח ה' סרה מעם שאול (שם טז יד), בו בפרק חרבה נב, ובאו להם לגבעון. כל ימיו של שמואל הרואה אינן אלא נ"ב, ועוד שנאמר: ועלי הכהן ישב על הכסא וגו', והיא מרת נפש וגו' (שם א), באותו הפרק נתמנה להיות שופט, ואומר והוא שפט את ישראל ארבעים שנה (שם ד יח), נשתיירו י"ג שנה, צא מהן שנה אחת לעיבורו, ואחת עשרה שנה לשמואל, ושנה אחת לשאול, הרי נ"ב שנה, שמואל מת לפני מיתתו של שאול כארבעה חדשים, שנאמר: ויהי מספר הימים אשר ישב דוד בשדה פלשתים ימים וארבעה חדשים (שם כז ז), ויהי אחרי כן וישאל דוד בה' לאמר וגו', בן ארבעים שנה איש בשת [בן שאול] במלכו וגו' ושתיים שנים מלך (בירושלם) וגו' (שמואל ב ב), נמצאת מלכות ישראל בטלה חמש שנים [ומחצה], ויבאו כל זקני ישראל אל המלך חברונה (שם ה ג), אותו הפרק נמשח עוד דוד, בן שלשים שנה דוד במלכו (וארבעים) [ארבעים] שנה מלך (שם ה ד).

פרק יד

ויהי דויד וזקני ישראל ושרי האלפים וגו' (דברי הימים א טו כה), ויביאו את ארון האלוהים וגו', ויכל דויד מהעלות העלה וגו', ויחלק לכל איש ישראל וגו', ויתן לפני ארון ה' מן הלויים משרתים וגו', ביום ההוא אז נתן דויד בראש וגו' (שם טז), בשחר היו אומרים הודו לה' קראו בשמו וגו' (שם טז ח), עד אל תגעו במשיחי וגו' (שם טז כב), ובין הערבים היו אומרים שירו לה' כל הארץ וגו' (שם טז כג), עד (ואמר) [ויאמרו] כל העם אמן והלל לה' (שם טז לו), וכך היו אומרים כל ארבעים ושלוש שנה לפני הארון, עד שהביאו שלמה לבית העולמים. בברוח דוד מפני אבשלום בנו, היה אביתר עומד, עד שעלה במעלה הזיתים, ושאל באורים ותומים, ונסתלק אביתר מן הכהונה גדולה, ונכנס צדוק תחתיו, והחזירו את הארון למקומו, אבל אהל מועד שעשה משה במדבר ומזבח הנחשת שעשה בצלאל ומנורה ושלחן ואש שירדה בימי משה, היו בבמה בגבעון, ואת צדוק הכהן ואחיו הכהנים לפני משכן ה' בבמה אשר בגבעון וגו', ועימהם הימן וגו' (שם ט"ז ט"ו), וכך היו עושין כל חמשים שנה בגבעון עד שבאו לבית העולמים. ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום וגו', כי נדר נדר עבדך וגו' (שמואל ב טו), היא שנת שלשים ושבע למלכות דוד. רבי נהוראי אומר משום רבי יהושע מקץ ארבעים שנה לקץ ששאלו ישראל את המלוכה, היא שנה עשירית לשמואל הרואה, מיכן אתה מחשב שבן שנים עשרה שנה היה שלמה במלכו, וישלח ביד נתן הנביא וגו' (שם יב כה) באותו הפרק, ויהי אחרי כן ולאבשלום בן דוד וגו', ויהי לשנתיים ימים וגו', ואבשלום ברח וגו' ויהי שם שלש שנים וגו' (שם יג), הרי חמש, וישב אבשלום בירושלם שנתיים ימים לפני המלך לא ראה (שם יד כח), הרי שבע, ויהי רעב בימי דוד שלש שנים (שם כא א), הרי עשר, וישטו בכל הארץ ויבאו מקצה תשעה חדשים (שם כד ח), הרי י"א שנה, ובשנה האחרונה התקין דוד המלך

משמרות כהונה ולויה, והסדיר את כל הבית, וכתוב שנת הארבעים למלכות דויד נדרשו וגו' (דברי הימים א כו לא).

פרק טו

והימים אשר מלך דוד על ישראל וגו' (מלכים א ב יא), ואומר ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית וגו' (שם ו א), ובשנה השנית ליפתח, אמר למלך בני עמון בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה וגו' שלש מאות שנה וגו' (שופטים יא כו), ומן השנה השנית ליפתח ועד שנבנה הבית מאה וארבעים שנה, וארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, הרי ארבע מאות ושמונים שנה בחצי היובל נבנה הבית, בשנה הרביעית בשבוע, וכן לשלמה, שנאמר: בשנה הרביעית יסד בית ה' בירח זו, ובשנה האחת עשרה בירח בול הוא החדש השמיני וגו' (מלכים א ו), ואת ביתו בנה שלמה שלש עשרה שנה (שם ז א).

אז יקהל שלמה את זקני ישראל וגו', ויקהלו את המלך שלמה כל איש ישראל (שם ח), מלמד שאין השכינה שורה אלא בהקהל, וכן הוא אומר וירא כל העם וירנו וגו' (ויקרא ט כד), ואומר ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה' (שם ט ה), ובמתן תורה הוא אומר כי ביום השלשי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני (שמות יט יא), ובבית העולמים הוא אומר וככלות שלמה להתפלל והאש ירדה וגו', וכל בני ישראל ראים ברדת וגו' (דברי הימים ב ז), ועל אותה שעה הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון וגו' ביום חתנתו (שיר השירים ג יא), ביום ח' שלאחר שבעת ימי המלואים, וביום שמחת לבו (שם ג י"א), ביום גמר בית העולמים. ויאהב שלמה את ה' ללכת בחקות דוד (מלכים א ג ג), ארבע שנים עד שלא התחיל לבנות את הבית, אבל משהתחיל לבנות את הבית, ויקח את בת פרעה ויביאה אל עיר דוד (שם ג א), באותו הפרק והדד שמע במצרים וגו', ויהי שטן וגו' (שם יא), ויתן המלך את הכסף בירושלם כאבנים וגו', ומוצא הסוסים וגו', ותעלה ותצא וגו' (שם י), והמלך שלמה אהב וגו' (שם יא א), שתמצא לומר כי על אפי ועל חמתי וגו' (ירמיה לב לא), אבל לעת זקנת שלמה סמוך למיתתו שרתה עליו רוח הקדש, ואמר שלשה ספרים הללו, משלי, שיר השירים, קהלת.

אחיה אמר לירבעם והיה אם תשמע וגו' (מלכים א יא לח), ומה בנה, לדוד נתן לו מלכות שלשים ושש שנה על ישראל, לו ל"ג ולבנו ג', ואילו זכה ירבעם בן נבט, הייתה מלכות ישראל מסתיימת בידו, לו ל"ג ולבנו ג', וכן הוא אומר ואענה את זרע דוד (שם יא לט), מה תלמוד לומר למען זאת (שם י"א ל"ט), אלא כנגד ל"ו שנה שנתחתן שלמה בפרעה מלך מצרים, ומה תלמוד לומר אך לא כל הימים (שם י"א ל"ט), כבר גלוי לפניו שאסא עומד לקלקל.

פרק טז

והימים אשר מלך שלמה [בירושלם] על [כל] ישראל ארבעים שנה (מלכים א יא מב), רחבעם בנו י"ד שנה, אביה בנו ג' שנים, ובשנת כ' לירבעם מלך אסא, כי בן ארבעים ואחת שנה רחבעם במלכו ושבע עשרה שנה מלך בירושלם (דברי הימים ב יב יג), הוי כמה ראהו דוד שנה אחת, ועשה את התורה הוא (ובניו) [ועמו] שנים שלש, וברביעית מרדו, שנאמר: כי הלכו בדרך דויד ושלמה (שנים) [לשנים] שלוש (שם יא יז), וברביעית מרדו במקום, שנאמר: ויהי כהכין מלכות רחבעם וכחזקתו עזב את תורת ה' וגו' (שם יב א), וגם קדש היה בארץ וגו' (מלכים א יד כד), ויהי בשנת החמישית למלך רחבעם עלה שישק וגו' כי מעלו בה', באלף ומאתים וגו', ויקח את אצרות בית ה' וגו' (דברי הימים ב יב), וירדף אביה אחרי ירבעם וגו', ולא עצר כח ירבעם וגו' (שם יג), ואין אתה יודע מי הוא שנגפו, אמור הרי ירבעם קבר את אביה, ומפני מה (לא) נגפו (המלך), שהיה עומד ומחסד את ישראל, ואומר להם ועמכם עגלי זהב אשר עשה לכם וגו' (שם יג ח), והוא אז לכד את בית אל, וראה את עגל הזהב והניחו, לפיכך נגפו הקדוש ברוך הוא.

אסא מלך ארבעים ואחת שנה, בימיו שקטה הארץ עשר שנים (שם יג כג), בשנת חמש עשרה לאסא, בא זרח הכושי, והחזיר לאסא את כל הבזה אשר בזז שישק מלך מצרים מירושלם ונטלה אסא, היא שנת ל"ה לשלמה משמת, ויקם (ה') [אלוהים לון] שטן (לישראל) את (רצון) [רזון] בן אלידע (מלכים א יא כג), ירבעם מלך כ"ב שנה, נדב בנו שתי שנים, בשנת שלש לאסא מלך יהודה מלך בעשא בן אחיה על [כל] ישראל [בתרצה] [כ"ב] [עשרים וארבע] שנה (שם טו לג), בשנת שלשים ושש למלכות אסא עלה בעשא מלך ישראל על (ירושלם) [יהודה] וגו' (דברי הימים ב טז א), אפשר לומר כן, והלא אסא קבר את בעשא בשנת כ"ו למלכותו, ומה תלמוד לומר לאסא, כנגד ל"ו שנה שנתחתן שלמה בבת פרעה מלך מצרים, וכנגד ל"ו שנה שנגזרה על מלכות בית דוד שתחלק, ובאחרונה עתידה שתחזור להם, וכנגד ל"ו שנה שנגזרה למלכי ארם להיות שטן לישראל, ובאחרונה יפלו ביד בית דוד, לכך נאמר בשנת שלשים ושש למלכות אסא, בשנת שש עשרה לאסא, מאחר שנפל בידו זרח הכושי, היא שנת ל"ו שנה לשלמה משמת.

באותה שעה כרתו ברית מלך ישראל ומלך ארם, לעלות ולהתגרות באסא, וקלקל אסא, ויצא אסא כסף וזהב וגו', ברית ביני ובינך וגו', וישמע בן הדד וגו', ויהי כשמע בעשא ויחדל וגו', ובעת ההיא בא חנני וגו', הלא הכושים והלובים וגו', כי ה' וגו', (שם /דברי הימים ב' ט"ז א'), ולא זזו למלכי ארם להיות שוטנים לישראל עד מות אחז, ובימי אחז כרתו ברית מלך ישראל

ומלך ארם, לעלות ולהתגרות עם אחז, ולא הייתה זכות ביד אחז שיפלו בידו, ונפלו שניהם ביד תגלת פלאסר מלך אשור.

פרק יז

בעשא מלך כ"ד שנה, אלה בנו שתי שנים, נמצא אסא קבר את אלה בשנת כ"ז שנה למלכותו, זמרי הרג את אלה ומלך אחריו ז' ימים בתרצה, וישמע העם החנים לאמר וגו', אז יחלק העם ישראל וגו' (מלכים א טז), כמה הייתה מחלוקת זו ארבעים שנה, בשנת ל"א לאסא מלך עמרי מלכות שלמה, ויחזק העם וגו' (שם טז כב), ומפני מה הרגו את תבני, כיון שנשא אסא בתו של עמרי ליהושפט בנו לאשה, הרגו את תבני.

עמרי מלך י"ב שנה, בשנת שלשים ושמנה שנה לאסא מלך יהודה (מלך) [וימלך] אחאב בן עמרי על ישראל [בשמרון] עשרים ושתיים שנה (שם טז כט), בשנת ארבע לאחאב מלך יהושפט, בן ל"ה שנה היה במלכו, כ"ה שנה מלך בירושלם, בשנת שלש עשרה שנה לאחאב היה רעב גדול בשמרון ג' שנים, ומלחמת בן הדד שתי שנים ומחצה, וישבו שלש שנים אין מלחמה בין ארם ובין ישראל (שם כב א), אחזיה בן אחאב מלך שנתיים, ובשנה השנית לאחזיה נגנז אליהו ולא נראה עד שיבא מלך המשיח, ונראה ונגנז שנית, ואינו נראה עד שיבא גוג ומגוג, ועכשיו הוא כותב מעשה כל הדורות כולם, וימת כדבר ה' אשר דבר אליהו וגו', בשנת שתיים ליהורם בן יהושפט מלך יהודה כי לא היה לו בן (מלכים ב א), אפשר לומר כן, והלא הוא מלך בשנת י"ט ליהושפט, אלא לענין שנאמר: ויזעק יהושפט וגו' (מלכים א כב לב), ראוי היה יהושפט ליהרג באותה שעה, אלא בשכר זעקה שזעק, תלה לו הכתוב ז' שנים, ועלתה מלכות לבנו, (בשנת) [ובשנת] חמש ליורם בן אחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה (מלכים ב ח טז), בחזרתן מן המלחמה, מאחר שהרגו עמון ומואב והר שעיר, באו והמליכו את יהורם בן יהושפט על יהודה, ולו אחים בני יהושפט וגו', ויתן להם אביהם מתנות וגו' (דברי הימים ב כא).

וכיון שמת יהושפט, עמד יהורם והרג את אחיו בחרב, שנאמר: ויקם יהורם על ממלכת אביו וגו', ויבא אליו מכתב מאליהו וגו' (שם), כבר היה לאליהו ז' שנים משנגנז, בן שלשים ושתיים (שנה יהורם) [היה] במלכו ושמונה שנים מלך בירושלם (שם כא כ), ובאחזיהו בנו אומר, בן עשרים ושתיים שנה אחזיהו במלכו ושנה אחת מלך בירושלם (מלכים ב ח כו), ובמקום אחר הוא אומר בן ארבעים ושתיים שנה אחזיהו במלכו ושנה אחת מלך בירושלם (דברי הימים ב כב ב), אמר רבי יוסי וכי אפשר לבן שיהא גדול מאביו כשתי שנים, אלא כיון שהשיא אסא את בנו לבתו של עמרי, נגזרה גזרה על מלכות בית דוד, שתכלה עם בית אחאב, וכן הוא אומר ומאלוהים הייתה תבוסת אחזיהו וגו' (שם כב ז), ונפלו שניהם בו ביום זה עם זה.

פרק יח

בימי יהורם בן אחאב היה רעב גדול בשמרון שבע שנים, ובהן היה בן הדד נלחם בישראל, בשנה האחרונה קלל אלישע גיחזי, וילך אלישע לדמשק ומשח את חזאל למלך על ארם, ושלח את יונה בן אמתי ומשח את יהוא ברמות גלעד, ויהי בהשפט יהוא וגו' (דברי הימים ב כב ח), ויהי כבואם אל תוך העיר וגו', ויבקש את אחזיהו וילכדהו וגו' (שם כב ט), ועתליה אם אחזיהו וגו', ותקח (את) יהושבע וגו', ויהי אתה (בבית) [בית] ה' וגו' (מלכים ב יא), ועליו הכתוב אומר כי יצפנני בסכה וגו' (תהלים כז ה), מהו בצור ירוממני (שם כ"ז ה'), זה יהוידע הכהן, בן אדם שהוא דומה לצור, וימשחהו יהוידע ובניו ויאמרו יחי המלך (דברי הימים ב כג יא), וישמח כל עם הארץ וגו' (מלכים ב יא כ), בן שבע שנים יהואש במלכו, בשנת שבע ליהואש מלך יהואש וארבעים שנה מלך בירושלם (שם יב), בשנת (כ"ב) [כ"ג] ליוואש חזק את בדק הבית, הרי קנ"ה שנה משבנאו שלמה ועד שבדקו יואש, ויעש יואש הישר בעיני ה' כל ימי יהוידע הכהן וגו', ויזקן יהוידע וגו' (דברי הימים ב כד), משנולדה קלקלה בימי שלמה, נולד יהוידע המתקן, ואחרי מות יהוידע (הכהן) וגו' (שם כד יז), שעשה יואש עצמו ע"ז שנה, וישתחוו למלך אז שמע המלך אליהם (שם כ"ד י"ז).

פרק יט

יהוא מלך על ישראל כ"ח שנה, ויאמר ה' אל יהוא וגו' (מלכים ב י ל), מי אמר לו כך, יונה בן אמתי, בימים ההם החל ה' וגו', מן הירדן מזרח השמש וגו' (שם), בשנת כ"ג שנה ליוואש, מלך יהואחז בן יהוא על ישראל י"ז שנה, בשנת ל"ז שנה ליוואש מלך יהואש בן יהואחז בן יהוא על ישראל ט"ז שנה, ואלישע חלה את חליו וגו' (שם יג יד), היא השנה העשירית ליוואש מלך ישראל, מיכן אתה מחשב כמה שנים פרנס אלישע את ישראל, מי"ט שנה ליהושפט, ועד עכשיו, היו יותר מששים שנה, בשנת שתים ליוואש מלך ישראל מלך אמציה, בן עשרים וחמש שנה (אמציה) [היה] במלכו ועשרים ותשע שנה מלך בירושלם (שם יד ב), בשנת י"ב לאמציה, הוא הכה את אדום בגי מלח וגו' (שם יד ז), ויהי אחרי בוא וגו', ויחר אף ה' וגו', ויהי בדברו אליו וגו' (דברי הימים ב כה), מה היא העצה אשר יעץ המקום עליו, ויועץ אמציהו מלך יהודה וגו', וישלח יואש מלך ישראל וגו', אמרת הנה הכית וגו', ולא שמע אמציהו וגו', וינגף יהודה לפני ישראל וגו', ואת אמציהו וגו', וכל (הכסף) [הזהב והכסף] וגו' (שם כ"ה), בו בפרק מת יהואש, ובא לו אמציה ירושלם, ויחי אמציהו בן יואש וגו', ומעת אשר סר אמציהו מאחרי ה' וגו' (שם כ"ה), שמעו מה שאמר לו הנביא, ויקשרו עליו קשר בירושלם וגו', וישאהו (שם ב' כ"ה), בן שש עשרה שנה עזיהו במלכו וחמשים ושתים שנה

וגו', ויהי לדרש אלוהים בימי זכריהו המבין וגו' (שם כו), ובמה הצליחו אלוהים, הוא בנה את אילות וישיבה ליהודה (שם כו ב), ומה תלמוד לומר אחרי שכב המלך עם אבותיו (שם כ"ו ב'), אלא שמלך בימי אבותיו,

דבר אחר:

מה יהורם אחזיהו ויואש מתו מיתת תחלואים על ידי אחרים, כך אמציהו מת מיתת תחלואים על ידי אחרים, עזיהו וירבעם מלכו כאחת, אלא שירבעם מלך בימי אביו שנה אחת, שנאמר: וירבעם ישב על כסאו (מלכים ב יג יג), בשנת עשרים ושבע שנה לירבעם מלך ישראל מלך עזריה בן אמציה וגו' (שם טו א), אפשר לומר כן, והלא שניהם מלכו כאחת, אלא שמלך מלכות מנוגעת, וכן הוא אומר ויהי עזיהו המלך וגו' (דברי הימים ב כו כא), ואומר (כולם נתייחסו) [כלם התייחסו] בימי יותם מלך יהודה ובימי ירבעם מלך ישראל (דברי הימים א ה יז), אפשר לומר כן, והלא עזיהו קבר את ירבעם וגו' מלכים אחריו, אלא כל כ"ה שנה שהיה עזיהו מצורע, יותם בנו היה על בית המלך שופט את עם הארץ, ירבעם בן יואש מלך מ"א שנה, בשנת שלשים ושמונה שנה (לעזיהו) [לעזריהו] מלך יהודה מלך זכריהו בן ירבעם וגו' ששה חדשים וגו', הוא דבר ה' אשר (היה) [דבר] אל יהוא (וגו') [לאמר] בני רביעים וגו' (מלכים ב טו).

פרק כ

הרי הוא אומר ונסתם גיא הרי כי יגיע גי הרים אל אצל וגו' (זכריה יד ה), חזון ישעיהו בן אמוץ וגו' (ישעיה א א), דבר ה' אשר היה אל הושע וגו' (הושע א א), דברי עמוס אשר היה וגו' (עמוס א א), דבר ה' אשר היה אל מיכה המרשתי וגו' (מיכה א א) מלמד שכולן נתנבאו בפרק אחד, אבל אי אתה יודע מי קדם את מי, כיון שאמר תחילת דבר ה' בהושע וגו' (הושע א ב), ובעמוס הוא אומר שנתים לפני הרעש (עמוס א א), ובישעיה הוא אומר בשנת מות המלך עזיהו וגו' (ישעיה ו א) והוא היה ביום הרעש, דכתיב וינעו אמות הספים וגו' (שם ו ד), דבר ה' אשר היה אל מיכה המרשתי בימי יותם וגו' (מיכה א א), מלמד שכולן קדמו את מיכה, חזון עבדיה וגו' (עבדיה א א), אימתי הייתה מלחמה זו, בימי אמציה, ומלך אין באדום וגו' (מלכים א כב מח), ומשנפלו אדומיים בימי אמציהו, לא העמידו מלך במקומן ולא זקפו ראש עד היום, ומשנפלו אדומיים כדבר אלישע, לא עמדו, אלא שנתעוררו בימי אחז ונפלו, ומשנפלו פלשתים בימי חזקיהו, לא העמידו מלך עד היום, ומשנפלו מלכי אשור בימי חזקיהו, לא העמידו מלך עד היום, ומשנפלה מצרים ביד נבוכדנצר לא נתנשאת עוד על הגויים עד היום, שנאמר: מן הממלכות וגו' (יחזקאל כט טו), ובני זרח וגו' (דברי הימים א ב ו), אלו נביאים נתנבאו

במצרים, ובני קרח וגו' (שמות ו כד), אלו נתנבאו במדבר, וישלח ה' איש נביא וגו' (שופטים ו ח), זה היה פינחס, ויבא איש אלוהים אל עלי וגו' (שמואל א ב כז), זה היה אלקנה, המה יסד דויד ושמואל הראה באמונתם (דברי הימים א ט כב), אלו כ"ד משפחות כהונה ולויה, גד החזה ונתן הנביא התקינו מעשה הבית עם דוד, אסף והימן וידותון נתנבאו בימי דוד, אחיה אמר לשלמה הבית הזה וגו', ושכנתי בתוך בני ישראל וגו' (מלכים א ו), ובאחרונה אמר לו יען אשר הייתה זאת עמך וגו' (שם יא יא), שמעיה אמר לרחבעם (אל) [לא] תעלו וגו' (שם יב כד), ובאחרונה כשברחו מפני שישק היה דבר ה' אל שמעיה (וגו' לא) [לאמר] נכנעו [לא] וגו' (דברי הימים ב יב ז), וכי שישק שמו, והלא זבוב שמו, שנאמר: ישרק ה' לזבוב (ישעיה ז יח), ולמה נקרא שמו שישק, שהיה יושב ומשמר אימתי ימות שלמה, שאין לנו כיוצא בו, וכיון שמת שלמה, בא ולקח אוצרות בית ה', עדו הנביא נתנבא על המזבח בבית אל ויאמר מזבח וגו' (מלכים א יג ב), ועזריהו בן עודד הייתה עליו רוח אלוהים, ויצא לפני אסא וגו' (דברי הימים ב טו), ובעת ההיא בא חנני הראה וגו' (שם טז ז), וגם ביד יהוא בן חנני וגו' (מלכים א טז ז), מיכיהו אמר לאחאב כה אמר ה' הראית את כל ההמון הגדול וגו' (שם כ יג), ובשניה אמר לו לך התחזק ודע וראה וגו' (שם כ כב), ובשלישית אמר לו יען אשר אמרו ארם אלוהי הרים ה' וגו' (שם כ כח), (ואחד) [ואיש אחד] מבני הנביאים אמר (לרעהו) [אל רעהו] וגו' (שם כ לה), אמרו זה היה מיכיהו, ובאחרונה אמר לו מי יפתה וגו' (שם כב כ), ובימי יהושפט ויצא אל פניו יהוא בן חנני וגו' (דברי הימים ב יט ב), ויחזיאל בן זכריהו בן בניה וגו' (שם כ יד), ויתנבא אליעזר בן דודוהו ממרשה וגו' (שם כ לז), ובימי יהורם ויבא אליו מכתב וגו' (שם כא יב), ובימי יהואש וישלח בהם נבאים להשיבם וגו', ורוח אלוהים לבשה את זכריה וגו' (שם כד), ובימי אמציה ואיש האלוהים בא אליו לאמר המלך אל יבוא וגו' (שם כה ז), ובאחרונה אמר לו ידעתי כי יעץ אלוהים וגו' (שם כה טז), אמרו [זה] היה אמוץ אחיו, ובימי אחז ושם היה נביא לה' עדיד שמו וגו' (שם כח ט), יואל ונחום וחבקוק נתנבאו בימי מנשה, ומפני שלא היה מנשה כשר, לא נקראו על שמו, וכן הוא אומר וידבר ה' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו, ויבא [ה'] עליהם את שרי הצבא וגו' (שם לג), דבר ה' [אשר] היה אל צפניה בן כושי וגו' (צפניה א א), דברי ירמיהו בן חלקיהו וגו', אשר היה דבר ה' אליו וגו' (ירמיה א), וגם איש היה מתנבא בשם ה' וגו' (שם כו כ), היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי וגו' (יחזקאל א ג) כולם נתנבאו סמוך לחרבן, ברוך בן נריה ושריה בן מחסיה ודניאל איש חמודות כולם [נתנבאו] בימי נבוכדנצר, מרדכי היהודי וחגי זכריה ומלאכי כולם נתנבאו בשנת שתים לדריוש, אתה מוצא בהן עשרה שנאמר בהן איש האלוהים, ואלו הן, משה, ואלקנה, ושמואל, דוד, שמעיה, ועדו, ואליהו, ואלישע, מיכה, ואמוץ, שמואל וחנני נקראו הרואים, שנאמר בהם הראה (הראה), יחזקאל ודניאל נאמר בהם בן אדם.

סליק פרקא ובבא מציעאה.

פרק כא

באבינו אברהם נאמר ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא וגו' (בראשית כ ז), ובשרה נאמר בן הרן אבי מלכה ואבי יסכה (שם א כט), ומנין שכל האבות והאמהות נקראו נביאים, שנאמר: ויתהלכו מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר וגו', אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו (דברי הימים א טז), ובמרים נאמר ותקח מרים הנביאה (שמות טו כ), בדבורה נאמר ודבורה אשה נביאה (שופטים ד ד), ובחנה נאמר ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' (שמואל א ב א), ואביגיל נתנבאה לדוד, וכן דוד אמר לה וברוך טעמך (שם כה לג), ובחלדה הוא אומר אל חלדה הנביאה (מלכים ב כב יד), ובאסתר נאמר ותכתב אסתר המלכה בת אביחיל וגו' (אסתר ט כט), אלו מ"ח נביאים ז' נביאות שנתנבאו להן לישראל ונכתבו בכתובים, ויש נביאים כיוצאי מצרים ולא נכתבו, יכול מפני שהן מועטין, תלמוד לומר וחמשים איש מבני הנביאים הלכו וגו' (מלכים ב ב ז), יכול מפני שהן הדיוטות, תלמוד לומר ויאמרו אליו הידעת כי היום ה' לקח את אדניך מעל ראשך וגו' (שם ב ג), אדונינו אין כתוב כאן, אלא אדניך, מלמד שכולן גדולים כאלהו, ושקולים כאלישע, וכן משה אמר מי יתן והיה לבבם זה להם (דברים ה כו), ואומר ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם (במדבר יא כט), ועבדיה אמר לאלהו הלא הגד לאדני את אשר עשיתי בהרג איזבל את נביאי ה' ואחבא מנביאי ה' מאה איש וגו' (מלכים א יח יג), חוץ מה שהיו ביהודה ובנימן, ואלהו אמר לאלישע שב נא פה כי ה' שלחני עד בית אל וגו', ויצאו בני הנביאים אשר בית אל וגו' (מלכים ב ב), שוב אמר לאלישע שב נא פה כי ה' שלחני יריחו וגו', ויגשו בני הנביאים אשר ביריחו וגו' (שם ב), שוב אמר לו שב נא פה כי ה' שלחני הירדנה וגו', וחמשים איש מבני הנביאים הלכו וגו' (שם ב'), שאין לך כל עיר ועיר בארץ ישראל, שלא היו בה נביאים, אלא כל נבואה שהייתה לצורך הדורות נכתבה, לצורך שעה לא נכתבה, ועליהם מפורש בשיר השירים, מה יפו דדיך אחתי כלה מה טבו דדיך מיין וריח שמניך מכל בשמים, נפת תטפנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך וגו' (שיר השירים ד), באדם הוא אומר ויפל ה' אלוהים תרדמה על האדם וגו' (בראשית ב כא), בנח הוא אומר נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלוהים התהלך נח (שם ו ט), ביפת הוא אומר יפת אלוהים ליפת (שם ט כז), בשם הוא אומר ברוך ה' אלוהי שם (שם ט כו), על דברתי מלכי צדק (תהלים קי ד), בעבר הוא אומר (ויקרא שמו) [שם האחד] פלג כי בימיו נפלגה הארץ (בראשית י כה), אלו נביאים שעמדו לעולם עד שלא בא אבינו אברהם לעולם, ומשבא אבינו אברהם לעולם, בלעם ואביו, ואיוב מארץ עוץ, ואליפז התימני, ובלדד השוחי, וצופר הנעמתי, ואלהו בן ברכאל הבוזי, אלו נביאים שנתנבאו לאומות עד שלא ניתנה התורה לישראל, אבל משנתנה תורה לישראל פסקה רוח הקדש מן האומות, וכן במשה הוא אומר ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך וגו' (שמות לג טז), מנין שעשה הקדוש ברוך הוא רצונו, שנאמר: הנה אנכי כרת ברית וגו' (שם לד י'), באותה שעה פסקה רוח הקדש מן האומות.

פרק כב

שלום בן יבש הרג את זכריהו, ומלך אחריו ירח ימים (בתרצה) [בשמרון], ויעל מנחם בן גדי מתרצה וגו' (מלכים ב טו יד), בשנת שלשים ותשע שנה לעזריה מלך יהודה מלך מנחם בן גדי על ישראל עשר שנים (שם טו יז), בשנת חמשים שנה לעזריה מלך יהודה מלך פקחיה בן מנחם וגו' שנתים (שם טו כג), בשנת חמשים ושנים שנה לעזריה [מלך יהודה] מלך פקח בן רמליהו על ישראל בשמרון עשרים שנה (שם טו כז), בשנת שנים לפקח [בן רמליהו] מלך ישראל [מלך יותם בן עזיהו] [מלך יהודה], בן עשרים וחמש שנה (יותם) [היה] במלכו ושש [עשרה] [שנים] [שנה] מלך בירושלם (שם ט"ו ל"ג), בשנת שבע עשרה [שנה] לפקח [בן רמליהו] מלך אחז וגו', בן עשרים שנה אחז במלכו ושש עשרה שנה מלך בירושלם (שם טז), בשנת י"ז לפקח ויהרג פקח בן רמליהו ביהודה מאה ועשרים אלף (בחורים) ביום אחד וגו', כי הכניע ה' את יהודה בעבור אחז מלך וגו' (דברי הימים ב כח), ויהרג זכרי גבור אפרים וגו', וישבו בני ישראל מאחיהם מאתים אלף וגו' (שם כ"ח), בשנת עשרים לפקח היה ויהי בימי אחז וגו', ויגד לבית דוד לאמר וגו', ויאמר ה' אל ישעיהו וגו', כה אמר אליו וגו', יען כי יעץ וגו', נעלה ביהודה ונקיצנה וגו', כה אמר (ה' אלוהים) [אדני ה'] וגו' (ישעיה ז), באותה שעה ויקח אחז את הכסף וגו', וישמע אליו מלך אשור וגו' (מלכים ב טז), בשנת עשרים לפקח בא תגלת וגו' (שם טו כט), נטל עגל הזהב שבדן והלך לו, וכן הוא אומר ויבא (אליו תגלת פלאסר) [עליו תגלת פלאסר] מלך אשור ויצר לו וגו', כי חלק אחז את בית ה' וגו' (דברי הימים ב כח), כי שמע מה שאמר לו הנביא, לא תקום ולא תהיה (ישעיה ז ז), באותה שעה ויקשר [קשר] הושע בן אלה וגו', בשנת עשרים ליותם בן עזיה (מלכים ב טו ל), היא שנת ארבע לאחז הייתה, אפשר לומר כן, אלא שהייתה גזירה גזורה מימי יותם.

דבר אחר:

רצה הכתוב למנות ליותם בקבר, ולא לאחז בחיים, עליו עלה שלמנאסר מלך אשור ויהי לו הושע עבד וגו' (שם יז ג), נמצא אחז מלך יהודה והושע מלך ישראל משועבדים למלך אשור ה' שנים, בשנת שנים עשרה לאחז ויער (ה') אלוהי ישראל את רוח [פול] מלך אשור וגו' (דברי הימים א ה כו), נטל עגל הזהב שבבית אל והלך לו, לקיים מה שנאמר: גם אותו לאשור יובל (הושע י ו), רבי נהוראי אומר משום רבי יהושע הרי הוא אומר כה אמר ה' כאשר יציל הרעה מפי הארי שתי כרעים או בדל אזן וגו' (עמוס ג יב), אלו מכל ישראל, בפאת מטה (שם שם) מלמד שלא נשתיירו בהן אלא אחד משמנה שבהן, ושאר העם היכן היה בדמשק, לקיים מה שנאמר: והגלתי אתכם מהלאה לדמשק וגו' (שם ה כז), אותה שעה כיון שראה הושע בן אלה שגלו עגלי הזהב, עמד והעביר פרדסאות שהושיב ירבעם בן נבט על התחומין, שלא לעלות לירושלם, שבכל מלכי ישראל הוא אומר וילך בדרכי ירבעם בן נבט ובחטאתיו, ובהושע

הוא אומר רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו (מלכים ב יז ב), אלא מפני מה נתחתם גזר דינם לגלות בימיו, מפני שהיו ישראל תולין את הקלקלה במלכיהם, שנאמר: אני ידעתי אפרים וישראל לא נכחד ממני וגו' (הושע ה ג), אותה שעה כיון שראה הושע פניו של מלך אשור לעלות ולהגלות את ישראל פעם שלישית, הלך ונסמך על מלכי מצרים, בשנת שנים עשרה (שנה) לאחז מלך יהודה מלך הושע בן אלה [בשמרון] על ישראל (בשנת) תשע שנים (מלכים ב יז א), אפשר לומר כן, והלא הוא מלך משנת ארבע לאחז, אלא מה תלמוד לומר תשע שנים, תשע שנים למרדו, וכן הוא אומר וימצא מלך אשור בהושע קשר וגו' (שם יז ד), ויהי בשנה הרביעית למלך חזקיהו היא (שנת ז') [השנה השביעית] להושע בן אלה מלך ישראל עלה שלמנאסר [מלך אשור] על שמרון ויצר עליה, וילכדה מקצה שלש שנים בשנת שש [לחזקיה] היא שנת תשע (שם יח), למרדו של הושע בן אלה, נלכדה שמרון, ויגל מלך אשור את ישראל וגו' (שם, שם), ויתשם ה' מעל אדמתם וגו' (דברים כט כז), ויבא מלך אשור מבבל וגו' (מלכים ב יז כד), (דינאי ואפרסתכיי טרפליי ארכוואיי אפרכסכאיי בבליי שושנכיי דהאיי עלמאיי, ושאר אומיאי) [דינאי ואפרסתכיא טרפליא אפרסיא ארכוי בבליא שושנכיא דהוא עלמיא, ושאר אמיא] וגו' (עזרא ד), וירשו את שמרון וישבו בעריה (מלכים ב יז כד).

פרק כג

ויהי בארבע עשרה שנה למלך חזקיהו עלה סנחריב וגו' (מלכים ב יח יג), שמנה שנים [שהה] בין גלות ראשונה, לשניה, ושמנה שנים שהה בין גלות שניה, לשלישית, ועוד שהה שמנה שנים, ועלה על יהודה, לקיים מה שנאמר: כעת הראשון הקל ארצה זבלון וארצה נפתלי והאחרון הכביד וגו' (ישעיה ח כג), אמר רבי יהושע בן קרחה טעות גדול טעה סנחריב, אחרי הדברים והאמת האלה וגו' (דברי הימים ב לב א), באותה שעה שלח תרתן לאשדוד, בשנת בא תרתן אשדודה וגו' (ישעיה כ א), שטף עמונים ומואבים שהיו מסייעין אותו כשצר על שמרון ג' שנים, לקיים מה שנאמר: ועתה דבר ה' לאמר בשלש שנים כשני שכיר וגו' (שם טז יד), באותה שעה וישלח מלך אשור את רבשקה וגו', ויצא אליו אליקים בן חלקיהו אשר על הבית וגו' (שם לו), ויבאו עבדי המלך חזקיהו אל ישעיהו, ויאמר אליהם ישעיהו וגו', הנני נותן בו רוח ושמע שמועה וגו' (שם לז), מה שמועה שמע, וישמע אל תרהקה מלך כוש וגו' (מלכים ב יט ט), שטף שבנא הסוכן וסיעתו, והלך לכוש ונטל חמדת כל הארצות, ובא לו לירושלם, לקיים מה שנאמר: יגיע מצרים וסחר כוש וגו' (ישעיה מה יד), יגיע מצרים, זה חיל פרעה מלך מצרים, וסחר כוש, זה תרהקה מלך כוש, וסבאים אנשי מדה (שם, שם), אלו חיילות שלהן, עליך יעברו (שם, שם), זו ירושלם, ולך יהיו (שם שם), כבר מושלמין לך, אחר כך ילכו (שם, שם), זה חזקיהו, בזקים יעברו (שם, שם), זו בכירה ומנקהיא, ואליך ישתחוו אליך יתפללו

(שם, שם) הן נותנים שבחו של הקדוש ברוך הוא בתוכך ואומרים אך בך אל וגו' (שם, שם), באותה שעה וישלח מלך אשור את תרתן ואת רבשקה וגו', ויקראו אל המלך וגו' (מלכים ב יח), וישלח ישעיהו בן אמוץ וגו', זה הדבר וגו', את מי חרפת וגדפת וגו', ביד מלאכיך וגו', אני קרתי וגו', ויהי בלילה ההוא וגו' (שם יט), וכולן מלכים קשורי כתרים בראשיהן, לפני מפלתו של סנחריב חלה חזקיהו שלשה ימים, רבי יוסי אומר יום שלישי לחליו של חזקיהו הייתה מפלתו של סנחריב, ועמדה לו חמה, כשם שעמדה לו לאחז, שנאמר: הנני משיב את צל המעלות וגו' (ישעיה לח ח), בו ביום נסע סנחריב עשר מסעות, בא על עית וגו', עברו מעברה וגו', נדדה מדמנה וגו' (שם י), צהלי קולך וגו', עוד היום בנב לעמד (שם), שתמצא אומר בו ביום נסע עשר מסעות, באחת עשרה ביובל בשנה הרביעית בשבוע עלה סנחריב, וכן הוא אומר, וזה לך האות אכול השנה ספיח וגו' (שם לז ל), שעלה בפרס הפסח, ולא יכלו לזרוע, ואכלו ספיחים, ובשנה השנית שחיס (שם, שם), שגדעו הלגיונות האילנות, ובשנה (הרביעית) [השלישית] זרעו וקצרו וגו' (שם, שם), מלמד שלא נשתייר בשבוע אלא שנה אחת, לאחר מפלתו של סנחריב עמד חזקיהו ופטר את האוכלוסין שבאו עמו בקולרין, וקבלו עליהם [עול] מלכות שמים, לקיים מה שנאמר: ביום ההוא יהיו חמש ערים [בארץ מצרים] מדברות שפת כנען וגו' (שם יט יח), הלכו ובנו מזבח, והיו מקריבין עליו עולות לשם שמים, שנאמר: ביום ההוא יהיה מזבח לה' וגו' (שם יט יט), והיו מתפללין ומשתחוין אל ירושלם, שנאמר: ואליך ישתחוו אליך יתפללו (שם מה יד), קודם ביאתו של סנחריב סתם חזקיהו את מימי גיחון, שנאמר: ויועץ עם וגו', (הוא חזקיהו) [והוא יחזקיהו] סתם את מוצא וגו' (דברי הימים ב לב), בן עשרים וחמש שנה חזקיהו במלכו וגו' (מלכים ב יח ב).

פרק כד

בן שתיים עשרה שנה מנשה במלכו וגו' (דברי הימים ב לג א), בשנת כ"ב למנשה גלה מנשה לבבל, ופסלו של מיכה עמו, שנאמר: ויקימו להם בני דן את הפסל וגו' עד יום גלות הארץ (שופטים יח ל), וכהצר לו חלה את פני ה' וגו' (דברי הימים ב לג יב), נמצא מנשה עשה תשובה ל"ג שנה לפני מיתתו, בן עשרים (ושלש) [ושתיים] שנה אמון במלכו ושתיים שנים וגו', ויעש (אמון) הרע וגו', כי הוא אמון הרבה אשמה וגו' (שם, שם), בער תורה מישראל, בן שמונה שנה יאשיהו במלכו ושלשים ואחת שנה מלך בירושלם וגו', (בשנת) [ויהי] בשמונה עשרה שנה וגו' (מלכים ב כב), אותה שנה נמצא ספר תורה בבית ה', ואותה שנה היא הייתה תחילה של יובל, ואותה שנה בדק יאשיהו את הבית, הרי מאתים ושמונה עשרה שנה משבדקו יואש ועד שבדקו יאשיהו, ולמה נבדק מהרה בימי יואש, כי עתליהו המרשעת בניה פרצו את בית (ה') [האלוהים] וגו' (דברי הימים ב כד ז), ואותה שנה עשה יאשיהו תשובה,

וכמהו לא היה לפניו מלך אשר שב וגו' (מלכים ב כג כה), יאשיהו גנז [את] הארון, שנאמר: ויאמר ללויים (המבצרים) [המבינים] לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש וגו' (דברי הימים ב לה ג), בימיו עלה פרעה נכה מלך מצרים וגו' (מלכים ב כג כט), וישלח אליו מלאכים לאמר מה לי ולך וגו', ולא הסב יאשיהו וגו', וירו הירים למלך יאשיהו וגו', ויעבירו עבדיו וגו' (דברי הימים ב לה), ועליו קונן ירמיהו רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם וגו' (איכה ד כ), ויקח (כל העם) [עם הארץ] וגו', בן עשרים ושלוש שנה יהואחז במלכו ושלושה חדשים מלך בירושלם (מלכים ב כג), ויאסרו מלך מצרים, וימלך מלך מצרים את אליקים אחיו וגו', בן עשרים וחמש שנה [יהויקים] במלכו ואחת עשרה שנה מלך בירושלם וגו' (דברי הימים ב לו), נמצא יהויקים גדול מאחיו שתי שנים, בראשית ממלכות יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה, אמר ירמיה הנביא לכל יהודה וירושלם, כה אמר ה' צבאות אלוהי ישראל, שובו נא איש מדרכו הרעה ומרוע מעלליכם וגו', שהוכיחן פעמים רבות, ולא שמעו, וחזר ונתנבא עליהם, (ואם לא תשמעו) כה אמר ה' [אם לא תשמעו וגו'], ונתתי את הבית הזה כשלה וגו' (ירמיה כו), בראשית ממלכת יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה וגו', כה אמר ה' [אלי] עשה לך מוסרות וגו', כה אמר ה' צבאות אלוהי ישראל וגו', אנכי עשיתי את הארץ וגו', אנכי נתתי את כל הארצות האלה ביד נבוכדנאצר מלך בבל עבדי וגו', ועבדו אתו וגו', והיה הגוי והממלכה וגו' (שם כז), באותה שעה הרג יהויקים את אוריה, שנאמר: ויציאו את אוריהו ממצרים ויבאהו אל המלך [יהויקים] ויכהו בחרב וגו' (שם כו כג), וכשם שנתנבא אוריה, כך נתנבא ירמיה, אלא אך (רק) אחיקם בן שפן וגו' (שם כו כד), אשר היה דבר ה' אל ירמיהו הנביא על הגויים, למצרים על חיל פרעה נכו וגו' (שם מו), שנה ראשונה כבש נינוה, שניה עלה וכבש את יהויקים, ויהי לו יהויקים עבד שלש שנים וגו', ולא (יסף) [הסיף עוד] מלך מצרים לצאת וגו' (מלכים ב כד), בשנת ארבע ליהויקים נתחתם גזר דינן של ישראל לגלות ועל ירושלם לשתות את כוס יין החמה.

פרק כה

בשנת שלוש למלכות יהויקים מלך יהודה בא נבוכדנאצר מלך בבל (על) ירושלם ויצר עליה (דניאל א א), אפשר לומר כן, והלא הוא מלך בשנת ארבע ליהויקים, ומה תלמוד לומר בשנת שלוש ליהויקים, אלא שנת שלוש למרדו, במקרא אחד הוא אומר בשנת שבע (ירמיה נב כח), ובמקרא אחר הוא אומר בשנת שמונה (מלכים ב כד יב), מה תלמוד לומר שנת שבע ומה תלמוד לומר שנת שמונה, שנת שמונה משמלך, ושנת שבע לכיבוש יהויקים, ויתן (ה') [אדני] בידו וגו' (דניאל א ב), ובמקום אחר הוא אומר קבורת חמור וגו' (ירמיה כב יט), ובמקום אחר הוא אומר ויאסרוהו בנחשתים וגו' (דברי הימים ב לו ו), אלא מלמד שכיון שאסרו מיד מת באיסוריו והוציאו וגררו, לקיים מה שנאמר: סחוב והשלך וגו' (ירמיה כב יט), והגלה את [כל]

ירושלם ואת [כל] השרים וגו' עשרת אלפים גולה (מלכים ב כד יד), יהודים (נפש) שלשת אלפים וגו' (ירמיה נב כח), ומבנימין ושאר שבטים שבעת אלפים, הכל גבורים עשי מלחמה (מלכים ב כד טז), וכי מה גבורה בבני אדם המהלכין בגולה, ומה מלחמה עושין בני אדם הזקוקין בזיקין ונתונים בשלשלאות, אלא הכל גבורי תורה, שנאמר: ברכו ה' מלאכיו גברי כח וגו' (תהלים קג כ), עשי מלחמה שהיו נושאים ונותנים במלחמתה של תורה, שנאמר: על כן יאמר בספר מלחמת ה' את והב וגו' (במדבר כא יד), ומתוכן החרש והמסגר אלף (מלכים ב כד טז), חרש, שאחד מדבר והכל שותקין, מסגר, שהכל יושבין לפניו ולמדין ממנו, כענין שנאמר: ופתח ואין סגר וסגר ואין פתח (ישעיה כב כב), אילי הארץ (מלכים ב כד טו), אלו חורי יהודה ובנימין, ועליהן הכתוב אומר, כה אמר ה' [אלוהי ישראל] כתאנים הטבות האלה כן וגו' (ירמיה כד ה), בן שמונה שנים יהויכין במלכו ושלושה חדשים ועשרת ימים מלך בירושלם (דברי הימים ב לו ט), ובמקום אחר הוא אומר בן שמונה עשרה שנה יהויכין במלכו ושלושה חדשים מלך בירושלם (מלכים ב כד ח), מה תלמוד לומר שמונה ומה תלמוד לומר שמונה עשרה, בן שמונה [עשרה] כשמלך, ומשמלך [נבוכדנצר] שמונה (עשרה) לכשנחתם גזר דינו לגלות, ועליו אמר נבוכדנצר מכלבא בישא גורא טבא לא נפיק, בחצי היובל גלה יהויכין, בשנה הרביעית בשבוע, וכן הוא אומר ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנצר ויבאהו בבלה עם כלי חמדת בית ה' (דברי הימים ב לו י), ואלו הן כלי חמד רב בית ה' זה הארון, וימלך מלך בבל את מתניה דדו [תחתיו] ויסב את שמו צדקיהו, בן עשרים ואחת שנה צדקיהו במלכו וגו' (מלכים ב כד), ויהי בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיהו מלך יהודה בשנה הרביעית בחדש החמישי אמר אלי חנניה בן עזור הנביא וגו', כה אמר ה' צבאות [אלוהי ישראל] לאמר שברתי את על מלך בבל, בעוד שנתיים ימים אני משיב וגו' (ירמיה כח), מי הטעה את חנניה, נבואה שנתנבא ירמיה הנביא על עילם לעיניו, שאמר כה אמר ה' [צבאות] הנני שבר את קשת עילם ראשית גבורתם (שם מט לה), וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחדש השביעי (שם כח יז), ואלה דברי הספר אשר שלח ירמיה הנביא מירושלם וגו', כה אמר ה' צבאות אלוהי ישראל לכל הגולה וגו', בנו בתים ושבו וגו', קחו נשים והולידו בנים ובנות וגו', ודרשו את שלום העיר וגו' (שם כט), ואומר לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם וגו' (שם כט י), בשנה הרביעית לצדקיהו ירד להקביל פני נבוכדנצר מלך בבל בבבל ושריה עמו, וחזר ובא לו למלכותו לירושלם.

פרק כו

ויהי בשלשים שנה וגו' (יחזקאל א א), היו שלשים שנה משנמצא הספר בית ה', ברביעי בחמשה לחדש וגו', היה היה דבר ה' וגו' (שם, שם), ואבוא אל הגולה תל אביב וגו' ואשב שם שבעת ימים משמים בתוכם (שם ג טו), לאחר שבעת ימים נאמר לו, ואתה שכב על צדך וגו', ואני נתתי לך את שני עונם וגו' (שם ד), מלמד שהיו ישראל מכעיסין לפני הקדוש ברוך הוא,

מצרים ואמרת אליו כפיר גויים נדמית וגו', ויהי בשתי עשרה שנה בחמשה עשר לחדש היה דבר ה' אלי לאמר, בן אדם נהה על המון מצרים והורדהו (שם לב), אותה שעה הראה ליחזקאל שהאומות נדונין לבאר שחת, בשנת עשרים ושלוש לנבוכדנצר נתנה צור בידו, ושטף את כל היהודים שהיו בעמון ומואב ובסביבות ארץ ישראל, נפש שבע מאות ארבעים וחמשה, בשנת עשרים ושבע לנבוכדנצר נתנה מצרים בידו, ונשא המנה ושלל שללה ובזז בזה והייתה שכר לחילו (שם כט יט), והגלה ירמיהו וברוך לבבל, בעשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה בעשור לחדש בארבע עשרה שנה אחר אשר הכתה העיר בעצם היום [הזה] הייתה עלי יד ה' ויבא אתי שמה (שם מ א), אותה שעה הראה הקדוש ברוך הוא ליחזקאל במראה את תבנית הבית לעתיד לבא.

פרק כז

ויהי בשנה התשעית (למלך צדקיהו בעשירי) [למלכו בחדש העשירי] בעשור לחדש בא נבוכדנצר [מלך בבל הוא] וכל חילו על ירושלים (ויצר) [ויחננו] עליה ויבנו עליה דיק סביב, ותבא העיר במצור עד עשתי עשרה [שנה] למלך צדקיהו, בחדש (השביעי) [הרביעי] בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ, ותבקע העיר וכל אנשי המלחמה יברחו ויצאו מהעיר לילה דרך שער בין החמתים אשר על גן המלך וכשדים על העיר סביב וילכו דרך הערבה, וירדפו חיל כשדים אחרי המלך וישיגו את צדקיהו בערבת ירחו וכל חילו נפצו מעליו, ויתפשו את המלך ויעלו אתו אל מלך בבל רבלתה בארץ חמת וידבר אתו משפטים, וישחט מלך בבל את בני צדקיהו [לעיניו] וגם את כל שרי יהודה שחט ברבלתה, ואת עיני צדקיהו עור ויאסרוהו בנחשתים ויבארו מלך בבל ויתנהו בית הפקדת עד יום מותו (ירמיה נב), כל עשרים ושמונה יום, היה מקרקר [קר] ושוע אל ההר (ישעיה כב ה), וכן הוא אומר ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה שנה למלך נבוכדנצר מלך בבל (מלכים ב כה ח), ובמקום אחר הוא אומר בעשור לחדש (ירמיה נב יב), ואומר בשנת שמונה עשרה (למלך נבוכדנצר) [לנבוכדנצר] (שם נב כט), מה תלמוד לומר תשע עשרה, ומה תלמוד לומר שמונה עשרה, אלא תשע עשרה משמלך, ושמונה עשרה לכבוש יהויקים, מה תלמוד לומר בשבעה לחדש, ומה תלמוד לומר בעשור לחדש, ואם נאמר בעשור, למה נאמר בשבעה, אמור מעתה בשבעה נכנסו גויים להיכל, ונטלו את הים ואת המכונות ואת העמודים, והיו מקרקרין בו שביעי שמיני ותשיעי עד שפנה היום, שנאמר: קדשו עליה מלחמה קומו ונעלה [בצהרים] אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב (שם ו ד), עם חשכה הציתו בו את האור, והיה נשרף בעשור לחדש, ועל אותו הדור הוא אומר כי ידעתי את יצרו וגו' (דברים לא כא), ואומר כי אנכי ידעתי את מריך וגו', כי ידעתי אחרי מותי כי השחת וגו' (שם, שם), וכן בצדקיהו הוא אומר, וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו וגו', גם כל שרי הכהנים והעם הרבו למעול וגו', וישלח ה' אלוהי (אבותינו) [אבותיהם] וגו', ויהיו מלעיבים במלאכי האלוהים

וגו', ויעל עליהם את מלך (בבל) [כשדיים] וגו', וכל כלי בית האלוהים וגו' (דברי הימים ב לו), וישרף את בית ה' ואת בית המלך וגו' (מלכים ב כה ט), ויגל השארית מן החרב אל בבל וגו', לכלות דבר ה' בפי ירמיהו וגו' (דברי הימים ב לו), רבי יוסי אומר חמשים ושתים שנה לא עבר איש ביהודה, שנאמר: על ההרים אשא בכי ונהי ועל נאות מדבר וגו' (ירמיה ט ט), רבי יוסי אומר שבע שנים נתקיים המקרא הזה בארץ ישראל, גפרית ומלח שרפה כל ארצה וגו' (דברים כט כב), ויכה אותם מלך בבל וימתם וגו' ויגל יהודה מעל אדמתו וגו', נפש שמונה מאות שלשים ושנים (ירמיה נב), שלש גליות ארבעת אלפים ושש מאות, ומבנימן [שלשת אלפים] ומשאר השבטים שבעת אלפים גולה, שגלו עם יהויכין.

פרק כח

ובשנת שתים למלכות נבכדנצר וגו' ותתפעם רוחו ושנתו נהייתה עליו (דניאל ב א), אפשר לומר כן, אלא שמנה הכתוב שנים לחרבן הבית וחדשים לחרבן הבית, וכן הוא אומר ויהי בשלשים ושבע שנה גלות להויכין מלך יהודה בשנים עשר חדש בעשרים וחמשה לחדש וגו' (ירמיה נב לא), ובמקרא אחר הוא אומר בעשרים ושבעה (מלכים ב כה כז), מה תלמוד לומר בעשרים וחמשה, ומה תלמוד לומר בעשרים ושבעה, אלא בעשרים וחמשה מת שטנו נבוכדנצר ונקבר, ובכ"ו הוציאו אויל מדרך מקברו וגרו, בשביל לבטל גזירותיו, לקיים מה שנאמר: עליו, ואתה השלכת מקברך כנצר נתעב וגו' (ישעיה יד יט), ובעשרים ושבעה הוציאו ליכניה, בו בפרק מת צדקיהו, וספדו עליו וי דמית מלכא צדקיהו שתי שמרייא דכולהון דרייא, לקיים מה שנאמר: בשלום תמות וגו' (ירמיה לד ה), כשתמצא אומר כל שהוא בטובה, אל יתיאש מן הרעה, וכל שהוא ברעה, אל יתיאש מן הטובה, מנין מיהויכין וצדקיהו, נבוכדנצר מלך מ"ה שנה, אויל מדרך בנו כ"ג, ובלשאצר בנו שלש, בשנת חדה לבלשאצר מלך בבל דניאל חלם חזה וגו' (דניאל ז א), בשנת (שתים) [שלוש] למלכות בלשאצר [המלך] חזון נראה אלי אני דניאל וגו' (שם ח א), בשנת שלש למלכות בלשאצר (וגו'), בלשאצר מלכא עבד לחם רב וגו', בלשאצר אמר בטעם חמרא וגו', באדין היתיו וגו', אשתיו חמרא וגו', בה שעתה נפקו אצבען די יד אנש וגו', אדין מלכא זיוהי שנוהי וגו' (שם ה), ויקרא אריה על מצפה וגו', משא דומה אלי קרא משעיר וגו', אמר שמר וגו' (ישעיה כא), מי הוא שומר, זה הקדוש ברוך הוא, שנאמר: הנה לא ינום ולא יישן וגו', ה' ישמרך מכל רע (תהלים קכא), וכל המזמור, מה משמר שלא תכנס אומה באומה, ומלכות במלכות אפילו כחוט השערה, אלא מלכות שהגיע זמנה ליפול ביום, נופלת ביום, בלילה, נופלת בלילה, וכן הוא אומר, ונף צרי יומם וגו', ובתחפנחס חשך היום (יחזקאל ל), ואומר בה בליליא קטיל בלשאצר מלכא כשדאה (דניאל ה ל), ודריוש מדאה קבל מלכותא כבר שנין שתין ותרתין (שם ו א), מה תלמוד לומר כבר שנין שתין ותרתין, אלא יום שנכנס נבוכדנצר להיכל בימי יהויכין נולד שטנו והוא דריוש, יום שמשחו את יהוא ברמות גלעד, משחו את חזאל שטנו, הרי שבעים שנה משמלך נבוכדנצר, שבעים חסר

אחת משכבש יהויקים, ועוד שנה אחת לבלב, עמד דריוש והשלימה, בשנת אחת לדריוש בן אחשורוש מזרע מדי וגו' (שם ט א), אי אתה מוצא שנה למדי בכתובים אלא זו בלבד, וכן ירמיה אמר להם לישראל ופן ירך לבבכם ותיראו (וגו') בשמועה הנשמעת בארץ (ירמיה נא מו), זו של בלשאצר, ובא בשנה השמועה (שם, שם), זו של דריוש, ואחריו בשנה השמועה (שם, שם), והייתה בבל צבי ממלכות וגו' (ישעיה יג יט), וחמס בארץ (ירמיה נא מו), על (ירושלם) [כשדים], משל (שם, שם), זה כורש הפרסי, ואני בשנת אחת לדריוש המדי עמדי למחזיק ולמעוז לו, ועתה אמת אגיד לך הנה עוד שלשה מלכים עמדים לפרס (דניאל יא), זה כורש ואחשורוש ודריוש שבנה את הבית, ומה תלמוד לומר (רביעי) [והרביעי] (שם יא ב), רביעי למדי, ויהי דניאל עד שנת אחת וגו' (שם א כא), בו בפרק נאמר לו בתחילת תחנוניך יצא דבר וגו', שבעים שבעים וגו', ותדע ותשכל וגו' שבעים שבעה (שם ט), אלו שעשו בגולה ועלו, ושבעים ששים ושנים (שם ט כה), אלו שעשו בארץ, ושבעה אחד, מקצתו עשו בארץ, ומקצתו חוצה לארץ, ואחרי השבעים ששים ושנים יכרת וגו', והגביר ברית לרבים וגו' (שם, שם), רבי יוסי אומר שבעים שבעים (שם, שם), משחרב בית ראשון ועד שחרב בית אחרון, שבעים לחרבנו וארבע מאות (ועשרה) [ועשרים] לבנינו, ומה תלמוד לומר שבעים שבעים, אלא שהייתה גזירה גזורה קודם לשבעים שנה, וכן הוא אומר והיו ימיו מאה ועשרים שנה (בראשית ו ג), ואומר בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' (שם ז יא), אפשר לומר כן, אלא שהייתה גזירה גזורה קודם למאה ועשרים שנה, וכן הוא אומר ובעוד ששים וחמש שנה יחת אפרים מעם (ישעיה ז ח), ואותה שנה שנת ד' לאחז הייתה, אפשר לומר כן, אלא שהייתה גזירה גזורה מימי עמוס שנתים לפני הרעש, שנאמר: כה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם וישראל גלה יגלה מעל אדמתו (עמוס ז יא).

פרק כט

ובשנת אחת לכורש מלך פרס לכלות דבר ה' מפי ירמיה העיר וגו', כה אמר כרש מלך פרס וגו', מי בכם מכל עמו וגו', ויקומו ראשי האבות וגו' (עזרא א). ארבע רבוא וגו', מלבד עבדיהם וגו' (שם ב), בכלל, ובפרט אינן אלא שלשים אלף ושלוש מאות וששים, ושנים עשר אלף, היכן הם, אלא אלו שעלו משאר השבטים, ויכינו (את) המזבח על מכותיו וגו', ויתנו כסף לחצבים וגו' (שם /עזרא/ ג), כורש מלך ג' שנים מקוטעות, ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו וגו', באדין בטלת עבידת בית (ה') [אלהא] (שם ד), בשנת שלוש למלכו עשה משתה וגו' (אסתר א ג), כל ארבע שנים הייתה אסתר מוטמנת בשושן הבירה, ותלקח אסתר אל המלך וגו' (שם ב זט), כל ה' שנים היה המן כונס שלל למרדכי, בחדש הראשון הוא חדש ניסן וגו' (שם ג ז),

בי"ג בניסן כתב המן את הספרים להשמיד להרג וגו' (שם ג יג), בט"ו בניסן נכנסה אסתר לפני המלך, בי"ו בניסן תלו את המן, בכ"ג בסיון כתב מרדכי ספרים להשיב ספריו של המן, בי"ג באדר ויכו היהודים בכל איביהם וגו' (שם ט ה), והרגו בשושן חמש מאות איש ותלו את עשרת בני המן, על אשר כתבו שטנה על ישיבי יהודה וירושלם (עזרא ד ו), ביום ההוא בא מספר ההרוגים וגו' (אסתר ט יא), ובאותו הזמן לשנה הבאה נאמר, ותכתב אסתר המלכה בת אביחיל וגו' (שם ט כט), הרי הוא אומר כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה (ירמיה כט י), למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה (דניאל ט ב), חמשים ושנים שנה לאחר חרבן הבית, עשו ישראל במלכות כשדים ונפקדו ועלו, ג' של כורש וי"ד של אחשורוש ושנים של דריוש, ובשנת ב' לדריוש נבנה הבית, וכן זכריה אמר ויען מלאך ה' (וגו' ואומר) [ויאמר] ה' צבאות עד מתי אתה לא תרחם את ירושלם וגו' אשר זעמתה זה שבעים שנה (זכריה א יב), כל ארבע שנים היה הבית נבנה, שנאמר: ושיציא ביתה דנה וגו' (עזרא ו טו), ובאותו הזמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלות אחרת עמו, שנאמר: הוא עזרא עלה מבבל וגו', ויעלו מבני ישראל וגו' אל ירושלם בשנת שבע לארתחשסתא המלך, ויבא ירושלם בחדש החמישי היא (שנה העשירית) [שנת השביעית] למלך, כי באחד לחדש הראשון וגו', כי עזרא הכין לבבו וגו' (שם ז), ובא והבדיל את ישראל מן הנשים הנכריות.

פרק ל

דברי נחמיה בן חכליה וגו' (נחמיה א א), שנים עשרה שנה עשה בארץ ישראל, מתקן בחומה ומשיב את ישראל איש לעירו ולאחוזתו, וכן הוא אומר ובכל זה לא הייתי בירושלם כי (אם) בשנת שלשים ושנים לארתחשסתא (המלך) [מלך וגו'], ואבוא (אל ירושלם) [לירושלם] (שם יג), משנת כ' עד ל"ב י"ב שנה, הרי הוא אומר ושבי יהודיא בנין ומצלחין וגו' (עזרא ו יד), ואין אתה מוצא לפרס מלכים אלא ב', כורש ודריוש, ולמדי ב', דריוש ואחשורוש, אלא הוא כורש, הוא דריוש, הוא ארתחשסתא, לפי שכל המלכות נקראת ארתחשסתא, כל שני מלכי מדי ופרס חמשים (ומאתים) [ושנים] שנה, וישבו הכהנים והלויים והשוערים והמשררים ומן העם והנתינים וכל ישראל וגו' (נחמיה ז עב), ויאספו כל העם כאיש אחד וגו' (שם ח א), ואומר ויעשו כל הקהל (הבאים) [השבים] מן השבי סכות וישבו בסכות כי לא עשו מימי ישוע וגו' (שם ח יז), אפשר לומר כן, אלא מקיש ביאתן בימי עזרא לביאתן בימי יהושע, מה בימי יהושע נתחייבו במעשרות ובשמיטין וביובלות, וקדשו ערי חומה, אף ביאתן בימי עזרא נתחייבו במעשרות ובשמיטין וביובלות, וקדשו ערי חומה, והיו ששין ושמחין לפני המקום ב"ה, שנאמר: ותהי שמחה גדולה מאד (שם, שם), וכן הוא אומר והביאך ה' אלוהיך אל הארץ אשר ירשו אבתיך וירשתה וגו' (דברים ל ה), מקיש ירושתך, לירושת אבתיך, מה ירושת אבתיך,

בחידוש כל הדברים הללו, אף ירושתך בחידוש כל הדברים הללו, אי יכול תהי לכם ירושה שלישית, תלמוד לומר וירשתה, ראשונה ושניה יש לכם, שלישית אין לכם, והצפיר והשעיר מלך יון וגו' הוא המלך הראשון (דניאל ח כא), ועמד מלך גבור וגו' וכעמדו תשבר וגו' (שם יא ג), הוא אלכסנדרוס מקדון שמלך י"ב שנה, עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוח הקדש, מכאן ואילך, הט אזנך ושמע דברי חכמים (משלי כב יז), שנאמר: כי נעים כי תשמרם בבטן וגו', להיות בה' מבטחך (שם, שם), ונאמר הלא כתבתי לך שלשים וגו', להודיעך קשט וגו' (שם כ"א), וכן הוא אומר, שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (דברים לב ז), יכול זקני השוק, תלמוד לומר ויאמרו לך, הא למדת שזקן זה שקנה חכמה.

רבי יוסי אומר מלכות פרס בפני הבית ל"ד שנה, מלכות יון מאה ושמונים, מלכות בית חשמונאי מאה ושלש, מלכות הורדוס מאה ושלש, מכאן ואילך צא וחשוב לחרבן הבית, ובגולה כותבין בשטרות למנין יוונים אלפא, ואלו הן שמונה מלכי יון, אלכסנדרוס מקדון, פירטון, שלימון, סליקס, סנטרוק, אנטיוך, אנטיוכס, גסקלגס, מפולמוס של אסוירוס פול עד פולמוס של אספסינוס שמונים שנה, אלו בפני הבית, מפולמוס של אספסינוס עד פולמוס של טיטוס כ"ד, ומפולמוס של טיטוס עד מלחמת בן כוזיבא (י"ו) [כ"ו] שנה, ומלחמת בן כוזיבא ב' שנים ומחצה (כ"ב) [נ"ב] שנה אחר חרבן הבית, היה רבי יוסי אומר מגלגלין זכות ליום זכות, וחובה ליום חובה, שנמצאת אומר כשחרב הבית בראשונה, אותו היום מוצאי שבת היה, ומוצאי שביעית הייתה, ומשמרתו של יהויריב הייתה, ותשעה באב היה, וכן שניה, ובזה ובזה הלויים עומדים על דוכן ואומרים שירה, ומה שירה אמרו, וישב עליהם את אונם וגו' (תהלים צד כג), בחדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה העיר (ירמיה לט ב), בראשונה, ובשניה בשבעה עשר בו, ברוך ה' אלוהי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם אמן הללויה (תהלים קו מח), ברוך [ה'] אלוהים אלוהי ישראל עשה נפלאות לבדו, וברוך שם כבודו לעולם וגו' (שם עב), והוא מהשנא עדניא וזמניא וגו' (דניאל ב כא), עדניא, זו עדנה של סדם, וזמניא, זמנה של ירושלים, תבנה בקרוב, ואמרו אמן, מהעדה מלכין (שם, שם), זה יהויקים, ומהקים מלכין (שם, שם), זה נבוכדנצר מלך בבל, יהב חכמתא לחכימין (שם, שם), זה משה רבנו אבי החכמה ואבי התבונה, ומנדעא לידעי בינה (שם, שם), זה יהושע בן נון, שנאמר: ויהושע בן נון מלא רוח חכמה (דברים לד ט).

דבר אחר:

[יהב] חכמתא לחכימין, זה יוסף הצדיק, שנאמר: בו אין נבון וחכם כמוך (בראשית מא לט), ומנדעא לידעי בינה, זה דניאל וחבריו, דכתיב אדין לדניאל בחזוא די ליליא רזא גלי וגו', הוא גלא עמיקתא ומסרתא וגו' (דניאל ב), עמיקתא, זה עומק המרכבה, ומסרתא, זה מעשה בראשית, ידע מה בחשוכא (שם ב כב), זו מתן פורענותן של רשעים בגיהנום, ונהורא עמה שרא (שם, שם), זה מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא.

דבר אחר:

יהב חכמתא לחכימין, זה יהושע בן נון, שנאמר: ויהושע בן נון מלא רוח חכמה (דברים לד ט), ומנדעא לידעי בינה, זה ירמיהו, שנאמר: בטרם אצרך בבטן ידעתיך וגו' (ירמיה א ה), יכול בעתו, תלמוד לומר זה ספר תולדת אדם (בראשית ה א), ללמד שהראהו הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון, דור דור ומנהיגיו, דור דור ונביאיו, דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, [דור דור] ופרנסיו, דור דור ושופטיו, חכמי דור דור. נביאי דור דור, צדיקי דור דור, מספר שמותיהן, מנין ימותיהן, חשבון שעותיהן, סכום פסיעותיהן, שנאמר: כי עתה צעדי תספור וגו' (איוב יד טז), ואומר ותקטן [עוד] זאת בעיניך (ה' אלוהים) [אדני ה'] וגו' (שמואל ב ז יט), ואומר גלמי ראו עיניך וגו' (תהלים קלט טז), ואומר ולי מה יקרו רעיך אל וגו', אספרם מחול ירבון וגו' (שם י"ח).

סליקא לה תניא דסדר עולם רבה.